

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra primární pedagogiky

**DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ PRO DĚTI
PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU**

THEATRE PERFORMANCE FOR CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Radek Marušák

Autor diplomové práce: Bc. Michaela Řemínková

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Forma studia: kombinovaná

Diplomová práce dokončena: červen, 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury, a že odevzdaná elektronická verze diplomové práce je identická s její tištěnou podobou.

V Praze dne:.....

Podpis:.....

Děkuji vedoucímu diplomové práce, doc. Mgr. Radku Marušákovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Zároveň bych chtěla poděkovat pedagogickým pracovnícům, rodičům, dětem, kteří mi pomáhali při výzkumném šetření a v neposlední řadě své rodině za její podporu a trpělivost.

ANOTACE

Divadelní představení pro děti předškolního věku

Diplomová práce 2012

Stěžejním tématem diplomové práce jsou divadelní představení pro děti. Konkrétněji se zaměřuje na mládež předškolního věku.

Část teoretická nastiňuje základní divadelní pojmy. Zohledňuje osobnost dítěte předškolního věku, jeho rozvoj a vliv divadla na dětskou psychiku.

Praktická část obsahuje výzkumné šetření, které vychází z výpovědí učitelek mateřských škol v porovnání s odpovědi rodičů dětí této věkové skupiny. Snahou je zmapovat názory týkající se důležitosti divadelních představení, jakožto součástí dětského života. Nezbytnou součástí diplomové práce jsou videozáznamy z divadelních představení zaměřující se na dětského diváka jako konzumenta divadelních představení v přítomnosti členů rodiny, či mateřské školy.

Cílem je poukázat na využívání divadelních představení, navštěvovaných dětmi předškolního věku, nejen jako součást výchovně vzdělávací činnosti v mateřské škole, ale také výchovné péče v rodině.

Klíčová slova: divadlo, divadelní představení, dětský divák předškolního věku, pohádka

ANNOTATION

Theatre performance for children of preschool age

Thesis 2012

The central themes of the thesis are theater performances for children. Specifically focuses on young preschool children.

Theoretical part outlines the basic terms of theater. It takes into account the personality of preschool age child, its development and influence of theater on children's psyche.

The practical part contains the research, based on the testimony of teachers in kindergartens, compared with the responses of parents of children in this age group. The aim is to explore views on the importance of theater as a part of children's lives. Essential parts of the thesis are videos of performances focusing on the child spectator as performance consumer in the presence of family members, or kindergarten.

More specifically the aim is to highlight the use of theatrical performances, attended by children of preschool age, not only as part of educational activities in kindergarten, but also nurture in the family.

Keywords: theater, theater performance, preschool spectator, fairy tale

OBSAH

Úvod.....	9
I. Teoretická část.....	10
1. Mýtus divadla pro děti	10
2. Divadlo.....	11
2.1. Definice divadelních pojmů.....	12
2.2. Divadelní druhy	14
2.3. Divadelní prostředky využívané na jevišti.....	17
3. Divadlo pro děti jako umělecký útvar.....	19
3.1. Divadelní představení a hra v předškolním věku.....	20
3.2. Pozitiva divadelního představení	22
3.3. Nedostatky současných divadelních her pro děti.....	23
4. Dětský divák	27
4.1. Charakteristika předškolního období	28
4.2. Vývoj poznávacích procesů ve vztahu k divadlu.....	29
4.3. Psychická vyspělost dětí předškolního věku	30
5. Rodinné zázemí dítěte.....	34
5.1. Úloha rodiče při výchově divadelního diváka	34
5.2. Konzumní svět dítěte	35
5.3. Odraz masmédií na vnímání divadelního představení.....	36
6. Mateřská škola a divadlo	38

6.1.	Úloha pedagoga při výchově divadelního diváka.....	38
7.	Pohádka v předškolním věku.....	40
7.1.	Jevištní pohádka.....	42
7.2.	Znaky klasické pohádky	44
7.3.	Žánrové dělení pohádek.....	45
7.4.	Funkce pohádek v předškolním věku	46
7.5.	Odlišnosti pohádky v uměleckých druzích.....	47
II.	Praktická část	48
1.	Popis výzkumných metod.....	49
1.1.	Výzkumné otázky	49
1.2.	Výzkumný vzorek.....	50
2.	Hypotézy k výzkumu	50
3.	Dotazník pro rodiče a učitele mateřských škol.....	51
3.1.	Vyhodnocení pedagogických pracovníků.....	51
3.2.	Shrnutí výzkumného šetření pedagogů.....	63
3.3.	Vyhodnocení dotazníkového šetření rodičů	64
3.4.	Shrnutí výzkumného šetření rodičů	76
4.	Shrnutí výzkumného šetření	77
5.	Vyhodnocení hypotéz	78
6.	Recenze divadelních představení.....	79
6.1.	Divadlo Hugo a Fugo.....	79

6.2.	Divadlo KOS.....	80
6.3.	Divadlo Okýnko.....	81
6.4.	Divadlo Zvoneček.....	82
6.5.	Divadlo J. K. Tyl České Budějovice.....	84
6.6.	Divadlo Minor.....	85
6.7.	Divadlo Věž	87
7.	Metodická část	89
7.1.	Struktura programu - „Přijelo k nám divadlo“.....	89
7.2.	Reflexe týdenního programu	92
	Závěr	94
	Použitá literatura.....	95
	Další informační zdroje.....	96
	Seznam příloh	98

ÚVOD

Velmi častá je otázka vlivu působení médií na vývoj dítěte. V dnešní moderní době jsou média velmi rozšířenou složkou ovlivňující poznání u dětí. Ne všechna však dítěti nabízejí vhodné podněty pro jejich vývoj. Do popředí zájmu se dostávají moderní masová média jako je televize, film, počítač.

Jaké postavení má v dnešní pestré nabídce mediálních nosičů návštěva divadelních představení při trávení volného času dětí? Umí si rodiče udělat čas na společnou návštěvu divadelního představení se svými potomky? Je pro děti divadlo vzácností nebo okoukanou všední záležitostí?

Lidé se rádi kulturně vzdělávají, pod tímto pojmem si však každý z nás představí něco jiného. Někoho uspokojuje návštěva koncertu, kina, muzea či právě divadelního představení. V dospělosti si každý z nás vybírá to, co naplňuje a uspokojuje jeho potřeby. Dítě předškolního věku je prozatím odkázáno na možnosti a podněty, které mu poskytuje jeho rodina a okolí. Do popředí se v tomto věku dostává i vliv mateřské školy. To, co dítě pozná ve svém dětství, ovlivňuje jeho budoucnost. Utváří se tak blízký vztah k něčemu, co rozšiřuje jeho obzory, ať už jde o návštěvu zoologické zahrady či divadla. Mateřské školy jsou většinou divadlu pro děti nakloněny, zprostředkovávají dítěti možnosti kulturního rozvoje. V tomto směru kladně hodnotím vzdělávací instituce, které se snaží dětem vynahradiť to, co jim rodina neposkytuje, nebo poskytnout z nějakého důvodu nemůže. Bohužel mnozí rodiče na tuto aktivitu mateřských škol hřeší a myslí si, že s dětmi do divadla již nemusí. Není však pochyb o tom, že to, co dítě na vlastní kůži prožije v přítomnosti rodiče, má pro ně mnohem větší emoční hodnotu. Pocit sounáležitosti, společného zájmu, kdy je rodič přímým účastníkem kulturního zážitku svého potomka nemůže nic nahradit, ani mateřská škola.

Záměrem diplomové práce je zmapovat názory rodičů a pedagogů na vliv divadla na osobnost dítěte. Pomocí divadelních představení, poukázat na pozitivní využívání, nejen jako součást výchovně vzdělávací činnosti v mateřské škole, ale také ve výchovné péči v rodině.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Mýtus divadla pro děti

Autorka Alena Urbanová za mýtus divadla pro děti považuje tvrzení: „Je celkem jedno co se hraje, jen když je to dostatečně dětské.“¹ Rozhodně souhlasím s tím, že dětem by měla být předkládána kvalitní tvorba, neboť ovlivňuje do budoucna jejich osobní vkus. U mnoha divadelních představení tento mýtus můžeme potvrdit, neboť ne všechna jsou dostatečně kvalitní, a je nutné nabízet dětem co nejkvalitnější tvorbu. Malí diváci nemají možnost výběru a vyslovení svých požadavků. V divadle očekávají něco nezvyklého a zvláštního a to s důvěrou v dospělého. Děti nevědí, že se dívají na špatné divadlo.

Podle A. Urbanové: Špatným divadlem děti sice neničíme, ale okrádáme. O hlubší, vzrušivější a zapamatovatelnější zážitek, o estetickou libost, o dotek krásy, o emoci a katarzi – to jest o pocit uspokojení z toho, že ovládly kus složitého života.“² Neokrádáme je jen ve chvíli přítomné, ale i budoucí, neboť divadlo je jednou z obecně přístupných možností, za pomoci kterých lze dospět k umění. Lidé, kteří umí sáhnout po knize, poslouchají hudbu či chodí do divadla, mají citlivěji rozvinutou vnímavost, daleko lépe vnímají realitu. Divadelní práce otvírá člověku cestu k samostatnému přemýšlení a snění.³

¹ URBANOVÁ, A. Mýtus divadla pro děti. Praha: ARTAMA, 1993, s. 7.

² URBANOVÁ, A. Mýtus divadla pro děti. Praha: ARTAMA, 1993, s. 9.

³ URBANOVÁ, A. Mýtus divadla pro děti. Praha: ARTAMA, 1993, s. 9.

2. Divadlo

„Divadlo je proměna lidí a věcí, která zobrazuje skutečnost.“⁴ Divadlo by mohlo pomoci dítěti v základní orientaci, neboť vzniklo a dodnes trvá díky víře, že „děsivý chaos života ovládneme, jestliže si ho uspořádáme, znázorníme, přehrajeme tak, abychom mu porozuměli.“⁵ Výhodou divadla je časoprostorovost a konkrétnost s možností vzájemného působení na cit a rozum. Důležitá je i magie herecké osobnosti, která je „ted' a tady“ a je sní možné navázat kontakt.

Divadlo není jen oživením dramatika slova, jeho hlasitou reprodukcí, neboť samo vytváří obraz života s pomocí dramatika slova a jiných složek. Divadlo je umění kolektivní, neboť jedinec ho sám nezvládne.⁶

„Divadlo tvoří součást komplexního estetického působení.“⁷ Jako umělecký tvar používá pro tvorbu scénických obrazů, realizovaných před diváky výtvarných, hudebních a především literárních prvků. Tyto prvky zařazují divadlo mezi prostorově časové druhy umění. Účinnost divadla je třeba hledat v jeho zvláštních rysech.

„Divadlo se uskutečňuje teprve před diváky, jeho smyslem je sdělení, komunikace specifického druhu. Divadlo sděluje divákům obrazy, fiktivní „napodobeniny“, modely lidí a jejich vzájemného jednání, mezilidských situací, obecně řečeno života.“⁸ Divák svojí účastí či nezájmem, někdy nepozorovaně, či nepřehlédnutelně spoluvytváří divadelní představení. Podílí se na změnách inscenace jako jejich hlavní zdroj či příčina a tak ovlivňuje tvorbu herců.⁹

Kouzlo divadla je v herci, díky němu je zde možnost bezprostředního kontaktu diváka s živým člověkem, který zveřejňuje lidská tajemství. V divadle se herec i věci, se kterými zachází, prostor, ve kterém se jednání uskutečňuje, proměňují a zobrazují něco,

⁴ MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007, s. 33.

⁵ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 2.

⁶ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 48.

⁷ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 33.

⁸ MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007, s. 38.

⁹ RICHTER, Luděk. *Tvoří divadlo i diváci? Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2003.

čím nejsou. Setkání herce a diváka vytváří neopakovatelnou atmosféru divadla, před očima diváka se rodí herecká tvorba závislá na jeho účasti, fantazii, spoluprožívání. V divadle pro děti platí to samé, kouzlo divadla je umocněno faktem, že na jevišti je dospělý a v hledišti jsou malí, netrpěliví, aby už dospělými byli.¹⁰

2.1. Definice divadelních pojmů

2.1.1. Divadelnost

V divadle jde o názorné, smyslově vnímatelné jevy. Divadelnost v díle ukrývá smyslově názornou atraktivitu, doplněnou o přítomnost vizuálně a zvukově zajímavých prvků. Divadlo musí obsahovat vnitřní nutnost, účelnost, funkčnost předváděného vzhledem k obsahu sdělení. Divadelnost není sama o sobě předností, slouží jako prostředek k posílení účinnosti sdělení tématu. Prvky barvitého a zajímavého popisu osob, prostředí, dění a jeho proměn mohou být zdánlivě atraktivní, ale často dramaticky bezobsažné, zavádějící a požadavek názornosti divadla neproveditelný. Slovo se v divadle stává dramatickým tak, že působí na změnu nějaké situace (jednání). Kritériem divadelnosti slova je představa co budou herci či loutky při realizaci na divadelní scéně dělat.¹¹

2.1.2. Dramatičnost

Základem dramatična je vztahové napětí, které nutí postavy k aktivitě, která mění nepříjemný stav, jednání. Dějovost nemusí vždy zaručovat jednání, neboť jednání není považováno za jakoukoliv aktivitu. Dramatické jednání se odlišuje od činnosti funkcí a účelem (něco se děje v důsledku nějaké změny).¹²

2.1.3. Loutkovost

Loutkovost znamená vhodnost účinného divadelního uskutečnění loutkami. Specifický způsob vyjadřování vztahů postav, pomocí výtvarného a pohybově-mluvního jednání

¹⁰ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 49.

¹¹ RICHTER, L. *Praktická dramaturgie v kostce*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2003, s. 27.

¹² RICHTER, L. *Praktická dramaturgie v kostce*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2003, s. 24-25.

loutky. Loutka je jak výtvarný znak (vypovídá materiálem, zpracováním, vzhledem), tak i jediná postava (otevřená, pohybově proměnná informace).¹³

2.1.4. Prožitek

Má-li dítě přistoupit na opravdovou hru, měl by herec, sám za sebe nebo jako postava něco prožívat. Bude to přirozená bezprostřední reakce hercova těla na podněty situace, které působí tak, že nejsou vytvořeny uměle, jako by je herec znal dopředu. Za pomoci spontánního a úplného odevzdání se z uměle vytvořené situace stává situace náhodná a prožívaná. Každé předstírání či nahrávání poškozuje hru a okrádá dětského diváka o emotivní zážitek.¹⁴

Divadelní zážitek se skládá z myšlenkové, citové a mravní výpovědi inscenace, z estetického uspokojení a také z prvku sociálního: ze společného prožívání divadelní události, což je odlišné od filmu či televize. Podstatným prvkem je ona jedinečnost teď a tady, v tomto společenství.¹⁵ Děti jsou za příznivých okolností spontánními a zaujatými diváky, neboť přijímají dílo emotivně bez intelektuálních zábran. Estetický prožitek uměleckého díla nelze u dospělých ani u dětí zúžit pouze na emoce.¹⁶

Prožitek uvádím, neboť si myslím, že je důležitou součástí emocionální, citové reakce na vnímaný subjekt, ať už jde o zážitek divadelní, hudební či výtvarný. Bez prožitku, ať je pozitivní či negativní, nás shlédnutý zážitek nikterak neosloví. Pokud se divadelního či jiného zážitku účastníme aktivně, je pro nás prožitek silnější.

2.1.5. Umění a zábava

Umění na rozdíl od zábavy má více funkcí než jen zábavnost. Mělo by mít něco společného s estetikou a vytvářet obrazy na základě zvolených estetických zákonitostí, bez kterých by umění nebylo uměním, ale dovedností. Vnímateli by mělo přinášet určité poznání vztahů věcí a lidí ve světě. Mělo by obohacovat novostí v oblasti racionální, smyslové či citové a emotivní. Umění by mělo oslovovat. Vyzývat k otevření očí a uší,

¹³ RICHTER, L. *Praktická dramaturgie v kostce*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2003, s. 27.

¹⁴ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 62-63.

¹⁵ RICHTER, L. *O divadle (nejen) pro děti*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2006, s. 75.

¹⁶ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 75.

pozitivní aktivitě či vychovávat. Mělo by jít o individuální vyjádření umělce ke skutečnosti. V neposlední řadě by mělo přinášet odpočinek, oddech, zábavu, vytrhovat ze všedních starostí. Nemělo by nudit. Umění má bavit, ale ne za každou cenu. Tyto funkce by měly být uplatňovány v jednotlivých uměleckých oborech, žánrech, dílech a to v různé míře a poměru. Žádná by však neměla stát osamoceně či úplně chybět.

Opakem je bavičství, ve kterém se jistý druh umění zvrhává, obsahuje jedinou funkci – zábavnost a na všechny ostatní zapomíná. Poznávací funkce chybí, stvrzuje pouze to, co divák zná, nenutí k přemýšlení. „To, že umění má více funkcí než pouhá zábava, vůbec neznamená, že by umění mělo být nesrozumitelnou, samolibou, pokud možno nudnou exhibicí, jakýmsi uměním pro umění, určeným tvůrci samému a pár spřáteleným snobům.“¹⁷

2.1.6. Situace a jednání

Situace je podle Zdeňka Hoříňka z divadelního hlediska základní jednotkou dramatu. Situace vyplývající z mezilidských vztahů jsou adekvátní divadelnímu umění, jehož úkolem je převádění komunikace a vzájemného jednání mezi lidmi. Situace mezilidských vztahů jsou doménou divadla. Jednotlivé divadelní situace se diferencují podle závažnosti, významovosti a důležitosti. Dramatické situace jsou nositeli napětí a hybnosti dramatického díla. Jevištní situace převádí situaci z jazyka literatury do jazyka divadla. Jde o ztělesnění situace dramatu na scéně.¹⁸

2.2. Divadelní druhy

2.2.1. Základní druhy divadla

Herecké divadlo, jehož dominantním prostředkem je herec – jedinečný, individuální člověk určitého vzhledu, pohybu, mluvy. Z toho vyplývá, že hraná postava má vlastnosti jedinečného člověka. Pohádka skýtá nebezpečí, kdy může zaměňovat vnímání postavy obecného typu s obecně platnými motivacemi a jednáním, za postavy individuálního charakteru s individuálním chováním.

¹⁷ RICHTER, Luděk. Umění a zábava. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2009.

¹⁸ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. Brno: JAMU, 2008, s. 77-84.

Divadlo masek je na polovině cesty. Základními tělesnými vlastnostmi a projevy postavy – herce, signalizuje svoji jedinečnost. Na poli obecnosti se však pohybuje se svou předmětnou, jednoznačnou maskou.

Loutkové divadlo je typové a zobecňující, díky používání výtvarně jednoznačné loutky s neměnným zjednodušeným vzhledem, pohybem a s absencí mimiky. Loutkové divadlo je syntézou principu dramatického (vyvíjející se jednání), dále epického (vyprávění za pomoci loutky, přirozenou součástí bývá i vypravěč), lyrického (obrazovost). Loutkové divadlo disponuje většími technickými možnostmi pro uskutečnění fantastických bytostí a kouzel než divadlo herecké. Loutkové divadlo je s lidovou pohádkou blízké dítěti např. typovostí loutky a pohádky, jednoduchostí a jednoznačnou motivací, epickým principem, snadným zpodobněním nadpřirozených bytostí, kouzel, principem autentického vyprávění/předvádění v přítomnosti diváka. Loutka je díky své stylizaci a větší znakovosti otevřená pro větší představivost vnímatele.¹⁹ Loutka není napodobenina lidské postavy, je její stylizací – zjednodušením, oproštěním od detailů, zvýrazněním jejích typických znaků. Loutka musí být čitelná, srozumitelná pro publikum, musí působit jako celek.²⁰

Vzhledem a materiálem je loutka nereálným člověkem (bytostí). V prvé řadě je nutné, aby respektovala svůj materiál (dřevo, papír aj.), kromě zákonitosti své hmoty nemá loutka žádné vlastní vědomé či nevědomé, individuální motivace. Loutka nepsiologizuje, dává hrdinům základní, rámcově obecné archetypální motivace, které souvisejí s jejím stálým vzhledem. O každé věci řekne jen tolik, kolik je nutné.²¹

2.2.2. Alternativní druhy divadla

Alternativní druhy divadla jsou tvárné, neboť nabízejí různorodé způsoby sebeprojekce. Obsahují nové motivy pro hledání možností a originální pojetí divadelní inscenace, experimentují s formou, čímž směřují k rozvoji českého divadelního umění. Jde

¹⁹ RICHTER, L. *Pohádka... ..a divadlo*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2004, s. 85-87.

²⁰ BEČVÁŘOVÁ, I. *Pracovní listy z dramatické výchovy*. Prachatice: SVIS MŠMT, 2004, s. 38.

²¹ RICHTER, L. *O divadle (nejen) pro děti*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2006, s. 37-38.

o neběžnou divadelní formu, divadlo může být improvizované, netradiční, s osobnostním a autentickým herectvím, pouliční, pohybové, experimentální aj.²²

Divadlo třetího druhu – přeměna tradičního dětského loutkového divadla. Nejnáročnější diváky zaujme kombinací specifické hudby, výtvarného umění, mnohdy s prvky černé komedie. Patří k „multižánrovým a multidruhovým“ projektům.

Divadlo taneční – snahou tvůrců je používat k vyjádření myšlenky divadelní inscenace taneční pohyb (např. scénický tanec). Tanečním pohybem se vyprávějí příběhy, evokují nálady. Je oblíbeným alternativním divadlem.

Divadlo multimediální – jde o kombinaci projekce filmu a světelné show s klasickým tancem, hudbou, baletem a pantomimou, z čehož vyjde neopakovatelný zážitek.

Divadlo fyzické – promlouvá k divákovi skrz tělo. Na slova neklade důraz, ve většině případů se nepoužívají vůbec (např. pantomima, cirkus – akrobatické kousky).

Divadlo pouliční – jde o skupinu nadšenců žijících kočovným životem. Předvádějí své umění, za které nechtějí peníze, jde jim jen o zábavu (komedianti, pouliční umělci, kejklíři, živé sochy, žongléři).²³

Divadlo improvizace – nabízí divákovi jedinečnost na úkor tvaru, vazeb i konečného sdělení, které nevede k pointě, něco na způsob improvizací ligy. To co divák slyší a vidí je originál, který nikde jinde, nikdy přístě nevidí. Jsou diváci, kteří si právě toto nejvíce vychutnávají a za tím do divadla jdou. Jde o situace, kdy se herec místo hraní odbourává svým smíchem a divák je blažený z toho, že ho přistihl tak, jak ho nikdo nezná, že je svědkem dané jedinečnosti, originálu a že je součástí toho originálu.²⁴

Dále dělíme divadla podle divadelní formy, odpovídajícího jevištního prostoru a vybavení na operu, operetu, balet, činohru, muzikál, pantomimu, divadlo malých forem apod.

²² <http://www.prolidiszozorem.cz/2011/07/alternativni-divadlo.html>

²³ <http://www.zapnimozek.cz/alternativni-divadlo-%E2%80%93-8-forem-ktere-mozna-neznate>

²⁴ RICHTER, Luděk. Tvoří divadlo i diváci?. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2003.

2.3. Divadelní prostředky využívané na jevišti

2.3.1. Barevnost na jevišti

Dítě nejdříve potřebuje rozeznat základní barvy, podle toho je pak preferuje. Barvy pro ně mají hluboký, magický význam, neboť dotváří charakteristiku postav, nálady, celkovou atmosféru. V mladším věku se dítě nadchne pro svítivé barvy, které ho fascinují, neboť jsou jasné a čisté. Dítě k poznávání světa používá přednostně emoce, proto je barvami oslovíme a zapůsobíme. Starší školní věk začíná vnímat odstíny a tlumenější, více sladěné barvy, což je spojeno přechodem emočního prožívání k intelektuálnímu.

2.3.2. Pohybová složka

Pohybová akce s neverbálními výrazovými prostředky je na jevišti důležitou složkou, neboť oslovuje dětskou duši hlouběji než slova. Dětská pozornost jde slovně udržet velmi těžce, dítě musí herec zaujmout hlavně akcí. Dětské publikum ocení i tzv. přehrávání, tedy práci s hlasem, kdy jde o tón, který dítěti říká, že je to pro ně, dítě zpozorní a napojí se. Absenci tohoto tónu, může dítě vnímat jako lhostejnost, či nezájem.²⁵

2.3.3. Hudební složka

Hudba je dítětem vnímána velmi citlivě. Děti si zpívaný a rýmovaný text zapamatují snadněji zvláště, když jde o jednoduché, veselé písničky. Velmi silný efekt má na dítě scénická hudba, zvláště dramatické strašidelné efekty. Pro děti je hudba velmi výraznou charakteristikou, na kterou reagují a která vzbudí emotivní naladění snadněji než slova. Hudbu je třeba vybírat vkusem, neboť se dotýká dětských citů. Hudba by neměla být využívána jinak než jako naladění, citové podbarvení či píseň, jinak si s ní děti neví rady (např. oddělení jednotlivých obrazů).²⁶

²⁵ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 46.

²⁶ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 48.

2.3.4. Verbální projev

Děti poznají nepřesvědčivá slova, která jsou v ději navíc. Proč tedy bez dechu vnímají čtené či vyprávěné pohádky, které často vyslechnou pozorněji než divadelní představení? Čtení a vyprávění děti zaujme pro přítomnost vypravěče. Děti, které se v dětství setkaly s předčítáním, vyprávěním a poslechem pohádek, mohou být později trpělivější posluchači. V tvorbě pro předškolní děti se objevuje verbální – vyprávěcí představení, kdy herec za pomoci pantomimy či loutky ilustruje vyprávěný příběh. Představení může být pro dítě strhující, pokud se spojí slova s obrazy tak, aby to na dítě působilo intenzivním celistvým prožitkem. „Divadlo má mnoho magických prostředků, jimiž může vytvářet fascinaci: barvy, pohyb, hudba – hlas, světlo – tma, slova aj.“²⁷

²⁷ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 44.

3. Divadlo pro děti jako umělecký útvar

Divadlo pro děti v sobě nese tzv. specifika dětského divadla. Podle V. G. Širjajevové: „Spočívá specifikum divadelního umění v obraznosti a citovosti, které otvírají velké možnosti působení na všestranný rozvoj dětí.“²⁸ V divadelním představení se názorně zachycují různé životní jevy, které děti vidí, seznamují se s nimi a emociálně rozlišují co je dobré a co si zaslouží vnitřní odsouzení. Zvláštnosti se projevují v dramatickém textu, ve výběru životních faktů a situací, které vytvářejí dětem blízký a srozumitelný, přitom individualizovaný a typický obraz živého charakteru. Takové zvláštnosti se projeví ve výběru a uplatnění uměleckých zobrazovacích prostředků a postupů, v uplatnění kompozičních zásad výstavby děje. Zahrnují také výběr a uplatnění prostředků a postupů režijních, hereckých, výtvarně inscenačních atd.

„Divadlo pro děti je výchovným prostředkem s emocionální účinností. Jeho specifikum spočívá ve formálním a obsahovém přihlednutí k věkovým zvláštnostem dětských diváků.“²⁹

„Divadlo je opravdu jedna z nejschůdnějších cest, jak budovat most mezi světem dětským a dospělým, jak dát nahlédnout do toho, nač jsou, nač musí být děti horečně zvědavé a čemu dospělí říkají život.“³⁰

V divadle pro děti je rozhodující, do jaké míry je herec autentický. Záleží, zda dětský divák najde citový vztah k jevištnímu dění, což ovlivňuje schopnost herců působit na dítě svojí upřímností, otevřeností, opravdovostí, s nepředstíranou chutí přehrát kousek vlastního života v nevšední, fantastické podobě. Autorka Urbanová zmiňuje předsudek. „Jestliže nemůže umění herce směřovat k zachycení hloubky individuální psychologie, nemůže být uměním, ale jen nápodobou.“³¹

Dětské vnímání divadla je podvojně, neboť děti se dovedou okamžitě a bez výhrad oddat iluzi, zároveň vědí, že je to jen „jako“. S tím nemohu úplně souhlasit.

²⁸ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 34.

²⁹ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 34.

³⁰ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 3.

³¹ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 59.

Při divadelních představení mnohdy pozoruji, že mladší děti (2 – 3 leté) mají problém odlišit odehrávající se děj na jevišti od reality. Zvláště ve chvíli kdy je pro ně zážitek silný a plně se mu oddají.

Předškolní děti mají větší stabilitu a vyrovnanost než děti 2 – 3 leté. Citové prožitky bývají intenzivní, snadno však přecházejí z jedné kvality do druhé (smích, pláč). Většina prožitků je vázána na aktuální situaci, spojena s uspokojením či nelibostí. Typickým emočním znakem je veselost a rozvíjející se humor. Naopak projev strachu je vázán na rozvoj představivosti. V tomto věku ubývá negativních emocí, neboť dítě je schopno se s nimi vyrovnat.³²

Předškolní děti již odlišují realitu od iluze snadněji. Mnohdy své zaujetí ventilují napovídáním hercům, uváděním do situace, která se na jevišti odehrává. Zároveň však vědí, že jde o divadelní představení, které je jen “jako”.

3.1. Divadelní představení a hra v předškolním věku

Jevištní dílo je pro dítě bohaté na podněty s časovou neopakovatelností, čímž se stává velmi náročné. Je nezbytná nenásilná motivace dětí k návštěvě divadla. Forma i obsah přípravy na divadelní představení budou odlišné pro různé věkové stupně.

U nejmenších diváků nacházíme základní receptivní předpoklady v dětských hrách. Dle Huizingy: „Je hra dobrovolná činnost, která má svůj cíl v sobě samé a je doprovázená pocitem napětí a radosti s vědomím jiného bytí než je všední život.“³³

Hra je činnost dobrovolná závisící na skutečném zaujetí hráče, bez jakéhokoliv nátlaku, nepřinášející žádný hmatatelný výsledek – kromě hráčova prožitku, identifikace, projekce.

Jevištní představení by mělo vycházet ze hry a rozvíjet dětské poznání a emoce. Obrazivost divadla uvolňuje diváčkou představivost a obrazotvornost, emocionalitu a inteligenci. Základní činností dětí předškolního věku je spontánní hra. Hra je pro děti potřebou přispívající k jejich tělesnému rozvoji, neboť tělo je ve hře a divadelní hře

³² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I* Praha: Karolinum, 2008, s. 196.

³³ MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007, s. 35.

nástrojem tvořivosti. Hra je zábavou napomáhající pěstování vztahů mezi jednotlivci, homogenními i heterogenními skupinami. Hra slouží dítěti jako prostředek k vyjadřování, rozvíjející fantazii, představivost, citový rozvoj.³⁴

Divadlo má s dětskou hrou společné „jako, jakoby, kdyby“. Hra slouží dítěti jako cesta k dramatu. Malé dítě je schopné vstupovat zcela spontánně do hry, pohroužit se do ní bez ztráty vědomí, že je to „jenom“ hra. Myslím si, že v tomto věku dítěte je nejvíce podstatná hra námětová, neboli hra “na něco”, kdy děti do své hry promítají vlastní zkušenosti, situace, sny a touhy. Námětová hra, stejně jako dramatická, může dítěti odkrývat řešení různých situací, které zažívá.

Dramatická hra může mít různé formy např. forma etudy, improvizace s dějem, hromadná improvizace s kontaktem hráčů, či simultánní hra, pantomima, slovní improvizace a rolová hra. Součástí dramatické hry musí být jednání, role, dramatická situace a děj.³⁵ Dramatická hra je velmi podobná typu spontánní dětské hry. U dětí předškolního a mladšího školního věku na ni dramatická výchova bezprostředně navazuje. Označuje se jako hra námětová, napodobivá, či fantastická (hra s loutkou, zástupným imaginárním předmětem), kryje se i s hrou symbolickou (dle Jeana Piageta).

„Dramatická hra je volná hra velmi malých dětí, které v ní zkoumají svůj svět a imitují jednání a charakterové rysy lidí kolem sebe. Je to jejich nejranější výraz dramatickou formou. Dramatická hra v sobě obsahuje nějaký problém, konfliktní situaci. Dramatická hra existuje jen v tomto momentě. Nemá začátek a konec ani vývoj v dramatickém slova smyslu.“³⁶ Cílková Eva: vnímá dramatickou hru, jako sociální a individuální terapii, která umožňuje zbavit dítě vnitřního napětí a přispívat k jeho vnitřní pohodě. Dítě za pomoci i různých divadelních postav aktivuje svou představivost, ta mu nabízí nové prožitky, další řešení různých situací.³⁷

³⁴ CÍLKOVÁ, E., HŘÍBKOVÁ, I. *Děti hrají divadlo*. Praha: Portál, 2005, s. 12.

³⁵ BEČVÁŘOVÁ, I. *Pracovní listy z dramatické výchovy*. Prachatice: SVIS MŠMT, 2004, s. 11.

³⁶ MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007, s. 36.

³⁷ CÍLKOVÁ, E., HŘÍBKOVÁ, I. *Děti hrají divadlo*. Praha: Portál, 2005, s. 12 -13.

3.2. Pozitiva divadelního představení

Divadelní zážitek se skládá z myšlenkové, mravní a citové výpovědi inscenace, z estetického uspokojení. Objevují se sociální prvky jako je společenské prožívání události, místa, času a vzájemného setkání herců s diváky.³⁸

Divadlo děti nejen oslovuje, ale i svým způsobem vychovává. Učí dětského diváka rozpoznávat dobré od špatného, umožňuje identifikovat se s kladným hrdinou.

Učí děti dobrým vztahům, nejen za pomoci děje příběhů, ale i spolupráce herců, kterým záleží na dobrém představení. Dalším aspektem divadla pro děti je výchova k estetickému cítění a rozvoj dětské tvořivosti.

V předškolním věku se začínají vytvářet charakteristické rysy dítěte, vzniká mravní cítění, které vytváří předpoklady morálky. V tomto období jsou kladeny základy výchovy budoucích návštěvníků kulturních akcí. Děti mají úpornou, usilovnou, vstřícnou snahu pochopit a domýšlet se, dobrat se logiky a smyslu, zapojit to, co vidí do své životní zkušenosti. Bezprostřední styk s živým kouzlem divadla dětskou duši otevírá. Kdo v ní umí číst, dozví se mnoho o životním pocitu dnešních dětí. Pochopení životního pocitu umožňuje divadlu dobrat se ke elementárním potřebám dětského obecnstva.³⁹

Samotná návštěva divadla má na dítě pozitivní vliv, neboť zahrnuje slavnostní pocit z návštěvy, s tím spojené slavnostní oblečení, ale i ojedinělou cestu do divadla. V průběhu představení děti získávají zážitek, který sdílejí společně s ostatními (radost, smutek, nadšení aj.). Děti se seznamují s pravidly slušného chování, učí se soustředění, naslouchání, vnímání uměleckého díla a přemýšlení o něm.

Konkrétní inscenace přináší další podněty pro diváka (různé charaktery postav, vztahy, modely chování, zvyky, historické události, poučení, příčiny, důsledky aj.).

Divadlo utváří přímo osobnost diváka, a to v oblasti výchovné, estetické i poznávací. Estetická působnost divadla je bezpochyby nejdůležitější, jinak by divadlo nemohlo být

³⁸ RICHTER, Luděk. *Tvoří divadlo i diváci? Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2003.

³⁹ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 66-67.

považováno za umění. Návštěvě divadelního představení by měl předcházet osobní výběr, který může rodič i pedagog využít k naladění dítěte, kolektivu a tzv. natěšit dětského diváka. Platí pravidlo, že pokud se divadlo líbí dospělému, líbí se dětskému publiku a naopak.⁴⁰

Pozitivem, které získává pedagog i rodič z divadelního představení je materiál sloužící k další práci s dítětem, ať v oblasti výchovné (společenská pravidla, tolerance, naslouchání, pochopení vztahů, různých charakterů osob), estetické (hudební, výtvarné, pracovní, pohybové – tanec, choreografie), rozumové (poznávání témat, problémů aj.), nebo v oblasti jazykové (rozvoj slovní zásoby, výslovnost, rytmus, dynamika slova, důraz, melodie atd.).

Z vlastní zkušenosti vím, že ne všichni pedagogové a rodiče divadlo využívají k další práci s dětmi. Vnímají divadlo jako jednorázovou náplň volného času dítěte, se kterou se již dále pracovat nemusí. Osobně se snažím s dětmi představení hodnotit, naučit je říct svůj názor, okomentovat co se jim líbilo, nelíbilo, převyprávět děj představení. Pokud je to z časového hlediska možné, výtvarně či dramaticky ztvárnit děj inscenace.

3.3. Nedostatky současných divadelních her pro děti

Tvůrci jevištních děl by neměli předškolní děti lákat na roztěkanou pozornost podružnými detaily, příliš barevnou výpravou, hlučnou hudbou atd. Snaha by se měla soustřeďovat k vnímání a pochopení smyslu jednoduchého celku.⁴¹

Mnozí tvůrci si myslí, že úspěšnost a kvalita divadla je závislá na množství barev, kulis, kostýmních prvků, herců, které dětskému divákovi nabídnou kvalitní zážitek.

Já se připojuji k názoru, že méně je více a zvláště u dětského publika by se nemělo nic přehánět. Názor, že divadlo musí být za každou cenu veselé, neboť děti se rády smějí, také nepatří k těm správným. To, že děti mají rády legraci, neznamená, že musí být celé představení postaveno jen na padání, hlasitém křiku, neustálém smíchu, grimasách, vtipech a jiném předvádění. Z praxe zjišťuji, že se tak mnohdy děje. Divadelní

⁴⁰ RICHTER, Luděk. Co nabízí divadlo?. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2002.

⁴¹ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 66-67.

představení by mělo obsahovat děj, který bude dětské publikum přitahovat. Divák se v něm zhlédne a dokáže udržet pozornost. Důležitá je myšlenka inscenace, ne jen rychlé střídání akcí, nápadů či efektů, které zahlcují děti. Divadlo má být do určité míry popisné. Musí však nechat dítěti určitý prostor pro vlastní fantazijní představy. Na druhou stranu, by měla popisnost dítěti pomoci zorientovat se v díle.

Pro herce bývá velmi oblíbené používání zdobnělin, neboť žijí v iluzi, že se pitvořením a zdobnělinami psychicky přiblíží dětskému divákovi. Často se v dětských představeních setkáváme s moderními tvary a vtipy, které jsou věnované dospělým, což se dle mého názoru pro děti tohoto věku nehodí. Dospělý by měl rozhodně ocenit něco jiného, než dvojsmyslné vtipy, kterým dítě nerozumí. Mnozí divadelníci se snaží dítě do představení vtáhnout jeho vlastní aktivitou. Může jít nepřímo o pohybovou aktivitu v hledišti (možnost tleskání, vykřikování, jiné vstupování do děje) či přímé vtažení do děje na jevišti (role dětí v inscenaci).

S tímto se setkávám velmi často, ve většině inscenací dochází k zapojení dětí přímo do děje. Myslím si, že zapojování dítěte do děje není na škodu. Dítě se stává spoluaktérem divadelního představení, tím může docházet k většímu prožitku. Na druhé straně se však setkávám s tím, že je do děje zapojeno jen některé z dětí. To může u vybraného dítěte vyvolat negativní emoce, ne všechny děti jsou rády středem pozornosti. Nelíbí se mi nepřímé zapojení do děje formou zkoušení, kdy se divadelníci pouze snaží zjistit, co si děti zapamatovaly. Dle mého názoru by mělo jít o přirozený způsob, který by měl vést k většímu prožitku a aktivaci dětského diváka. Měly by mít možnost se ho účastnit všichni děti.

Souhlasím s názorem, že každé představení nemusí nutně obsahovat didaktickou složku, či nepřehlédnutelné poučení. Myslím si, že dítě by si mělo z divadla odnést hlavně zážitek, ne jen znalosti. Myšlenka by neměla být nahrazena ponaučením. Další oblibou u amatérských divadel je hlasitá hudba z reproduktoru, která nemá takový efekt jako přirozeně zazpívaná píseň. Naopak si myslím, že se stává pro dítě rušivým elementem.⁴²

⁴² RICHTER, Luděk. Jak udělat úspěšné divadlo. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004.

Dítěti je třeba poskytnout stručné, výrazné, významově úplné slovní sdělení vedoucí k názorné akci, neboť je pro ně obtížné sledovat děj a k tomu luštit významy slov, která nezná.⁴³ Mnohdy v divadelních představení chybí cit pro výstavbu věty a práci s rytmem, barevností jazyka, smysl pro styl. Typickým hříchem u divadla je verbalismus – mnohomluvnost (žvanivost). Dalším obecným nedostatkem je využití dalších prostředků, se kterými může herec na jevišti disponovat. Nejde jen o slovní prostředky, kterými herec může zveřejnit obsah, smysl postavy a okamžiku. Má-li mít dítě hluboký divadelní zážitek, musí mít možnost se zapojit, samostatně domýšlet a soucítit, neboť chápe pomocí emocí, které v něm vzbudil živý člověk na jevišti.⁴⁴

Ve čtvrtletníku DDD, Divadlo pro děti, podzim 2004 je položena otázka - co je měřítkem úspěšnosti inscenace? Úspěšnost zobrazuje počet repríz, či spokojený divák? Kvalita by se měla rovnat úspěchu. Osobně přikládám váhu spokojenosti diváka. Diváka by mělo představení zaujmout, a to tak, že zapomene na okolní svět a vžije se do děje. Dalším kritériem by mělo být sdělení něčeho nového, splnění slíbené nabídky, souznění herce s divákem.⁴⁵

3.3.1. Divadelní kýč

Divadelní kýč se rozezná podle bezobsažnosti a duchaprázdnoti. Kýč není otázka vkusu, je to produkt určité mentality. V tomto ohledu trpí divadlo pro děti, neboť inscenace mnohdy nemají myšlenkový základ. Kýč vyrobený pro děti by bylo možné rozpoznat podle stejných znaků jako kýč pro dospělé. Typická je „kašpárkovina“, ta získává amatéry na veselost, komiku, otvírá možnosti jak děti i sebe pobavit, jak rozehrát hravé a hybné akce, dětmi velmi oblíbené: schovávačky, honičky, pranice, nedorozumění všeho druhu, legrační situace.⁴⁶

Divadelní kritik by měl znát odborné zákonitosti divadla. Hlavním kritériem pro hodnocení představení není to, jak moc se obecnost smálo a bavilo. Stává se odborným právě proto, že nepodléhá jen povrchní líbivosti, subjektivnímu vnímání či potřebě se zavděčit komukoliv. Je odbornou analýzou, která dokáže nahlédnout

⁴³ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 44-45.

⁴⁴ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 46.

⁴⁵ RICHTER, Luděk. Jak udělat úspěšné divadlo. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004.

⁴⁶ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 50-53.

na inscenaci z hlediska širšího a hlubšího (zařazení dle potřeby, vkusu, filozofie, doby aj.) a porovnat ji s obecnými kritérii estetickými, filozofickými, etickými, také s kritériem „dobrého vkusu“. Dokáže vzniklou inscenaci konfrontovat s kritérii voleného žánru, stylu, tématu, použití prostředků a dalších divadelních zákonitostí.⁴⁷

Kritika je pro divadelní představení potřebná a žádoucí, její snahou by mělo být zamezení vzniku divadelního kýče. Kritici jsou obyčejnými diváky, kteří hodnotí kladně či záporně divadelní představení. Na rozdíl od nezaujatých diváků, mají větší možnost odhalit daná pozitiva či negativa, neboť mají příslušné znalosti, vzdělání a zkušenosti. Nemusí mít však vždy pravdu, divadelníci by je neměli bezmyšlenkovitě poslouchat. Důležité je na základě upozornění kritiků, dojít k vlastnímu názoru a řešení problému. Luděk Richter uvádí: „Umět přijmout diskusi, hodnocení, připomínky, kritiku... není snadné. Ale umět je přijímat tak, aby nám něco přinesly, je umění skoro tak velké, jako udělat divadelní inscenaci.“⁴⁸

⁴⁷ RICHTER, Luděk. O kriticích, porotcích...a těch, kdo se za ně mají. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001.

⁴⁸ RICHTER, Luděk. Jak se přijímá kritika?. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2010.

4. Dětský divák

„Člověk se na tento svět rodí proto, aby od samého začátku, a většinou až dokonce, hledal jedině: soulad mezi světem a sebou samým, určení totožnosti sebe samého, své místo člověka mezi lidmi.“⁴⁹ Dětství by mělo být nejintenzivnějším obdobím, děti s námi vše spoluprožívají. Žijí v našem reálném světě, ne ve zvláštním světě snů a her.

„Dětské publikum je citlivé, vnímavé, vděčné a naprosto otevřené. Heinz Kindermann charakterizuje divadelní publikum jako skupinu jednotlivců, kteří jsou konfrontováni ve stejném okamžiku s týmž uměleckým jevištním tvarem.“⁵⁰

Alena Urbanová uvádí: „Děti jsou vstřícným a bezpředsudečným obecnstvem, přijmou jakýkoliv útvar. Děti své představy a požadavky o představení neformulují. Dětské publikum má však své zvláštnosti. Děti vnímají divadlo jako samostatný jednotný celek, nerozlišující jednotlivé žánry. Do 10 až 11 let děti neumí vyjádřit kritické hodnocení, co je nezaujme, zapomenou. Děti jsou znamenitými pozorovateli, pozorující věčně a konkrétně, oddají se pozorování celou svou bytostí. Rozumová reflexe dětí přichází brzy, neboť se velmi usilovně snaží pochopit obsah divadelního sdělení. Základní potřebou dětského obecnstva je veselost jako přirozený jev. Důležitá je potřeba dětí žasnout, která přirozeně vzniká při nikdy předtím neprožitém zážitku.“⁵¹

Zdeněk Hořínek v publikaci *Divadlo a divák*: „Děti jsou potenciálně inteligentnější vnímatelé než dospělí. Děti jsou zvyklé setkávat se s jevy neznámými a jim dosud nesrozumitelnými a po svém se s nimi vypořádat. Dospělí mají sice více znalostí a zkušeností, ale také větší, mnohdy falešnou, sebedůvěru a sebejistotu. Nové věci přijímají často nevrle, čemu úplně nerozumějí, to mají sklon považovat za urážku své inteligence, svého vzdělání, svých zkušeností a znalostí.“⁵²

⁴⁹ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 2.

⁵⁰ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 64.

⁵¹ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 59.

⁵² MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 65.

Charakteristickým rysem dětského obecnství je spontánní potřeba ochraňovat, zachraňovat, dopomoci k vítězství a spravedlnosti. Dětský divák je primitivní, nedotčený diváckými konvencemi.⁵³

4.1. Charakteristika předškolního období

Vývojová psychologie podle Marie Vágnerové charakterizuje předškolní období od 3 do 6 až 7 let, přičemž konec není stanoven fyzickým věkem, ale sociálně, nástupem do školy. Předškolní věk je typický stabilizací vlastní pozice ve světě.⁵⁴

Josef Mlejnek nazývá předškolní období jako období „druhého dětství, či věkem hry“, v tomto období můžeme sledovat počátky utváření osobnosti. Charakteristické jsou tělesné a psychické změny. Ve věku od tří do šesti let se dítě naučí rozeznávat barevné odstíny, učí se chápat třetí rozměr. Na konci tohoto období vnímá perspektivní obrázky jako plošné. Základním způsobem seznamování předškolních dětí se skutečností je přímý styk s věcmi a manipulace s nimi. Řeč je spojována se smyslovou zkušeností. Malé děti vnímají velmi spontánně, podle toho, co je citově zaujme.

Ivana Veltrubská uvádí: „Skutečný růst osobnosti se děje pod tlakem emocí. Jenom když poznávám a zároveň prociťuji, spojuje se změna ve vnější realitě, způsobená novými informacemi, se změnou vnitřní.“⁵⁵

Mezi psychické procesy rozvíjející se v tomto věku intenzivně, řadíme fantazii, která je stimulována dětskými city. Fantazií je nahrazován nedostatek logického myšlení. Při hře se uplatňuje dětská obraznost, což je nejpřirozenější činnost dítěte v předškolním věku. Na estetické cítění předškolních dětí působí příklad rodičů, pedagoga, úprava dětského prostředí, vnímání přiměřených uměleckých tvarů.

Marie Vágnerová uvádí, že v poznání dítěti pomáhá představitost. Dítě fantazijně zpracovává informace, dochází k intuitivnímu uvažování, které není regulováno logikou.⁵⁶ Představy předškolních dětí jsou bohaté a barvivé, často doplňované dětskou

⁵³ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 66-67.

⁵⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008, s. 173.

⁵⁵ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 61.

⁵⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008, s. 173.

konfabulací. Jde o myšlenky, o jejich pravdivosti jsou přesvědčeny. Míra imaginace může později souviset s umělecky orientovanou osobností. Myšlení je těsně vázáno na vnímané nebo představované, zaměřované na to, co dítě vidělo nebo vidí.⁵⁷

V tomto shledávám výhodu dětí předškolního věku oproti dospělému člověku, díky jejich neomezené fantazii se z nich stávají ideální návštěvníci divadelních představení. Dospělý člověk hledá ve věcech, které jsou pro něj rozumově nevysvětlitelné, logiku. Dětský divák logické uvažování nemá, spoléhá se na vlastní fantazii a intuici.

4.2. Vývoj poznávacích procesů ve vztahu k divadlu

Vývoj poznávacích procesů úzce ovlivňuje vztah dítěte k divadlu. Charakteristickým znakem dětské osobnosti je pojmání předmětů jako celkové, *intuitivní a neanalytické*. Dětský divák vnímá divadelní představení intuitivně jako jednotný celek. Vžívá se do inscenace celým svým tělem. Dítě je ovlivněno *konkretismem*, dochází ke srovnání znaků, jež jsou nápadné. Dokáže se plně oddat divadelnímu představení, věří, že jde o skutečnost. Chápání světa je pojmáno pouze v daném okamžiku, bez vztahu k minulosti a budoucnosti, nazývané jako *prezentismus*. Dítě pojmá divadelní inscenaci jako něco co se odehrává v daném okamžiku pro ně. Srovnává znaky, které jsou v představení nejvíce nápadné. Vědomí dítěte je *egocentricky* zaměřeno výhradně na svoji osobu. Dítě žije v domněnku, že vše existuje jen pro něj. Děj divadelního představení vnímá egocentricky, dává najevo, co se mu líbí, nelíbí. Neumí posuzovat situaci z více hledisek, zkrsluje úsudky na základě vlastního postoje a preferencí. To se může projevat při představení tím, že se děti snaží neustále vstupovat do děje, napovídat hercům co mají udělat a jakým způsobem. Situaci, která se v inscenaci odehrává, posuzuje pouze z jednoho pro něj podstatného hlediska. V chování dětí mladšího věku se objevuje *labilita chování*, tedy nestálost dětských nálad a citů. Emocionální prožívání divadla je zvláště v mladším předškolním věku ovlivněno střídajícími se náladami, nejčastěji jde o reakce smíchu, úžasu a také pláče. Zvláště menší děti reagují pláčem, pokud se nechají zcela strhnout dějem divadelního představení, mají strach o hrdinu atd. Předškolní děti se s tímto vyrovnávají snadněji, už

⁵⁷ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky*. Praha: Portál, 2003, s. 13.

rozeznávají realitu a iluze. Dalším znakem je *fenomenismus*, tj. důraz na určitou a zjevnou podobu světa. *Magičnost* se projevuje tendencí pomáhat si při interpretaci dění v reálném světě fantazií. *Animismus* vede k přiřítání vlastností i neživým objektům. Tendence oživovat vše, co se pohybuje, se odehrává nejen v dětské hře, ale i v divadelní. To vysvětluje, proč má dítě v oblibě loutky či jiné zástupné rekvizity. S tím se pojí i přiřítání vlastností neživým objektům (např. loutkám). Dítě tak lépe rozumí světu. Dětský divák si vypomáhá svojí *fantazií*, zvláště pokud se v představení objevují věci a situace, kterým nerozumí. Fantazijní představy mu vypomáhají, pokud představení není moc popisné a nechává dítěti prostor právě pro jeho představy. *Absolutistické přesvědčení*, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost (např. odlišení dobra a zla). Co se ve hře odehrává a co z představení vyplývá, bere s absolutní platností a nechce si připustit, že by to mohlo být jinak.⁵⁸

4.3. Psychická vyspělost dětí předškolního věku

Z psychických funkcí, které se podílejí na estetickém zážitku, je třeba zmínit vnímání. Vnímání je v psychologii charakterizováno jako odraz objektivní skutečnosti, která v daném okamžiku působí na naše smyslové orgány. Vnímání a prožívání uměleckých děl je pojímáno jako aktivní, pokud divák konfrontuje rozumově, smyslově a emocionálně všemi vnímacími schopnostmi. Odlišnou charakteristiku vnímání představuje lhostejný, televizí a filmem přesycený mladý konzument ulpívající na povrchu jevištního díla bez proniknutí do světa jeho uměleckých obrazů.⁵⁹ Hodnotnému vnímání umění se dítě nenaučí ve třídě, ale v přímém styku s jevištěm. Kvalita dětského vnímání je závislá na zralosti dětské psychiky, především pozornosti, paměti, na životních zážitcích a zkušenostech. Neopomíjí se ani tělesný a duševní stav vnímatele, situace, ve které se nachází a prostředí.

Vnímání je často oslabováno malou schopností záměrné pozornosti. Koncentrace vědomí je závislá na vůli a rozumové vyspělosti jedince. Soustředění pozornosti během

⁵⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008, s. 175.

⁵⁹ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 70.

estetického vnímání je spojeno s omezením pohybu. Důležité je respektovat vhodnou délku estetického působení.⁶⁰

Estetický zážitek je nemyslitelný bez bohaté představivosti. Na kvalitě představivosti a fantazie je závislá intenzita vnímání. Rozvinutá představivost může u dětí a mládeže příznivě ovlivňovat jejich chování. Fantazie dítěte je obrovská, může docházet k nařknutí z lhavosti, neboť fantazijní svět dítěte je pro ně tak reálný, že mu dítě věří a zaměňuje ho s realitou, zvláště pokud je uspokojivější. Podle J. Piageta se mění vytváření těchto představ kolem desátého roku života dítěte, kdy dochází k nástupu abstraktního myšlení, za pomoci něhož si dítě může mnohé domyslet, stačí náznak a může si dosadit své fantazijní představy.⁶¹

Z psychických funkcí podílejících se na estetickém vnímání nelze opomenout paměť, neboť bez ní bychom nedokázali uchovávat a vybavovat si to, co jsme již vnímali.⁶²

Intenzitu estetického vnímání ovlivňuje také emotivní složka. Nevyčerpatelný pramen emocí představuje pro dítě především hra. Hodnota estetického vnímání je závislá na citovém zaujetí subjektu.

Jan – Uwe Rogge uvádí, že dětský divák vnímá „celým tělem“, za účasti všech smyslů a potřebou přehrávat vzrušující útržky děje, což vede k úspěšnému vyrovnání se s napětím. Rozlišil vnímání podle psychické vyspělosti dětí podle věku. Děti tří až pěti leté mají vnímání zaměřené na jednotlivosti, dochází k věrnému reprodukování detailů. Do vyprávění mísí vlastní zkušenost. Nejvíce se zajímají o jednotlivé scény, které neumějí propojit do souvislého celku. S věkem se zvyšuje schopnost participace na ději, projevující se mimikou, gesty, výkřiky či fyziologickými projevy. Pozornost je krátkodobá, střídají se intenzivní fáze s fázemi odklonů a úniků k vedlejším činnostem.⁶³

⁶⁰ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 57.

⁶¹ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 36.

⁶² MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 57.

⁶³ BLAŽEK, B. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 171.

4.3.1. Vnímání divadelního představení v odlišnosti na pohlaví

Rozdílnost pohlaví na vnímání divadelního představení bývá nejmarkantnější. Rozdíly jsou zřetelné v zájmu dívek a chlapců. Jsou příběhy spíše holčičí nebo více pro chlapce, např. záleží na hrdinovi, se kterým je možno se identifikovat. Chlapce zaujme více hrdina, překonávání překážek, materiální a technické vybavení (kouzelný meč, brnění), zatímco dívky vyhledávají lásku, krásu, zachraňovanou princeznu atd.

Klasické pohádky v sobě nesou mužskou i ženskou složku (statečný princ zachraňuje princeznu, zdolává překážky – motivem je však láska k princezně). Moderní pohádky se mnohdy lásky vzdávají, vypráví o dobrodružství, kamarádství, o situacích, ve kterých není zapotřebí lásky.⁶⁴ Pohádky jsou expozicí celého života, proto děti pohádkového věku potřebují celistvý příběh, který dojme holčičky a zaujme kluky. Z toho vyplývá, že je třeba myslet na odlišné potřeby dětí tak, abychom zaujali obě pohlaví.⁶⁵

4.3.2. Vnímání v rozdílnosti homogenních a heterogenních skupin

Veřejná a školní představení jsou odlišná vzhledem k homogenním a heterogenním skupinám, které je navštěvují. Školní představení navštěvuje věkově homogenní publikum, jehož reakce bývají velmi podobné. Veřejná představení navštěvují děti a mládež různých věkových skupin, včetně dospělého doprovodu.

Josef Skup zastává názor: „Není nad divadlo s organizovanou návštěvou. Sejdou se tu děti stejného věkového stupně. Je to nejtvárnější obecnost. Dá se pro ně vybrat hra, která odpovídá stupni jejich vývoje.“⁶⁶ Naopak k přednostem veřejných představení patří dobrovolnost, neboť dítě přichází do divadla ze své vlastní vůle, z toho vyplývá větší koncentrovanost a živý zájem o hru.

Z mého pohledu by si dítě mělo zažít jak návštěvu divadla s věkově homogenní skupinou dětí mateřské školy, tak i rozdílný zážitek s rodiči v heterogenní skupině. Zážitek je pro dítě odlišný, přesto oboustranně přínosný. Předností heterogenní skupiny při návštěvě divadla je seznámení se s jiným kolektivem dětí. Dítě si představení může

⁶⁴ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 50.

⁶⁵ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 53.

⁶⁶ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 65.

užít se svým doprovodem např. rodičem. Při představení má úplnou podporu rodiče. Největší předností je společný zážitek rodiče a dítěte a vznikající silnější pouto mezi oběma. Negativem může být špatný výběr představení, který nemusí odpovídat věkovým specifikům dítěte. Rodiče se neorientují v kvalitě představení. Výběr ponechávají často na tom, zda dítě chce do divadla. Orientují se podle názvu, času odehrávajícího se představení atd. Hlavním hlediskem pro ně je, že se to líbí dětem. Rodiče mnohdy dětem nevštěpují žádná pravidla chování (povídání při představení, neustálé přisedáním, jídlo během představení ap.).

Při návštěvě představení s homogenní skupinou dětí v mateřské škole oceňují společné zážitky skupiny. Dětem jsou vštěpována pravidla slušného chování ve společnosti, většinou se výběr orientuje podle kvality divadelních celků. S dětmi se dále pracuje i po návštěvě představení. I přes určitá rizika si myslím, že je pro dítě cennější návštěva divadla s rodiči, ale divadelní představení v mateřské škole zaujímají také své důležité postavení.

Souhlasím s tím, že pokud je divadelní zážitek sdělen a sdílen s člověkem, ke kterému má dítě naprostou důvěru, stává se pro život použitelným a pomáhajícím, nemusí jít jen o rodiče a nejbližší členy rodiny.⁶⁷

4.3.3. Vnímání parodie, nadsázky, metafory u předškolních dětí

Parodie děti předškolního věku máte a zneklidňuje, je chápána až v době dospívání. Pokud je nadsázka zjednodušená, zesměšňuje a zvýrazňuje charakter záporné postavy, je dětmi tohoto věku vítána a přehrávána. Nadsázka u pozitivních postav bývá problematická u dětí mladšího věku. Je vnímána jako zábrana v identifikaci, která znehodnocuje a ruší. Obrazné metafory rozumějí děti mnohdy lépe než dospělí. Dětský divák vnímá svět symbolů a obrazů závazně jako realitu, ke které přistupuje s plným prožitkem a zodpovědností.⁶⁸

⁶⁷ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 56.

⁶⁸ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 71-72.

5. Rodinné zázemí dítěte

Děti vyrůstající v rodině divadelních nadšenců zabývajících se dětským divadlem, jsou zvyklé hovořit, vyjadřovat své pocity, zamýšlet se nad sebou a svými zážitky. Tyto děti bývají socializovanějšími a ústředními postavami kolektivu. V dospělosti dochází ke snaze vytvořit si svůj svět dle vlastního vkusu, s cílem oddělit se od rodičů. Děti přesycené rodičovskými pravdami se v době dospívání snaží najít svou vlastní identitu tak, že se vydají opačnou cestou, než kterou je vedli rodiče.

Opačná je situace v problematické rodině, která nemá dostatečné sociální zázemí, což se podepisuje na vnímání reality dítěte. Děti z uspokojivých rodinných vztahů si v příbězích všímají lidských vztahů. Děti, které jsou o rodinné vztahy ochuzeny, mají spíše předmětné a sociálně oploštěné vnímání.⁶⁹

Veltrubská Ivana zastává názor: „Nebrat dětem víru v to dobré a čisté, co život dává. Jinak o něj nebudou bojovat, nebudou o něj stát a přestanou to cenné hledat, čím ztratí jakýkoliv pozitivní smysl.“⁷⁰ Souhlasím s názorem, že je důležité, aby se děti setkaly s pozitivními zkušenostmi, které jim zpříjemní vstup do dalších etap života.

5.1. Úloha rodiče při výchově divadelního diváka

Nezastupitelnou roli ve výchově dětského diváka hrají rodiče. Děti sdělují rodičům dojmy z představení, ti mají možnost pomoci dětem vyznat se v jejich bohatství, najít jejich pravé hodnoty.⁷¹

Autorka I. Veltrubská je přesvědčena, že emocionální a intelektuální zážitek v doprovodu rodičů je cennější, nežli to, co děti uvidí se skupinou vrstevníků. S rodiči se dítě dokáže plně oddat prožitku, neboť se cítí v bezpečí, zatímco ve skupině vrstevníků jsou aktivizovány primárnější potřeby. Děti nejsou v dostatečném bezpečí

⁶⁹ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 57 – 58.

⁷⁰ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 39.

⁷¹ MLEJNEK, J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986, s. 78.

na to, aby se mohly plně otevřít. Děti z touhy po zavděčení se kolektivu, shazují v sobě to nejcennější a zavírají si tak cestu v to uvěřit.⁷²

Autorka Ivana Veltruská vystihuje další výhody divadla, neboť jak uvádí: „V setmělém hledišti, nehrozí, že se rodiče začnou hlasitě hádat či dítě bude vysláno s odpadkovým košem, je divákovi umožněno pozornější sledování děje.“⁷³

Rodiče mají stejná očekávání od divadla pro své děti, jako diváci v divadle pro dospělé. Dobré divadlo pro děti by mělo zaujmout i dospělého. Rodič očekává, že divadlo bude jejich děti brát jako partnery, nedělat z nich něco méněcenného. Nemělo by zapomínat na to, že je tu pro dětského diváka, kterému pomůže se zorientovat pro něj v zmateném světě.⁷⁴

5.2. Konzumní svět dítěte

Pojem konzumní dětství poukazuje na skutečnost, že jde o dětství vystavené tlakům působení reklamy a tržní nabídky. Tržní prostředí působí svou rozmanitostí na člověka a rozšiřuje mu možnost výběru, rozhodnutí, plánování tvorby své potřeby aj.

Autor Zdeněk Helus upozorňuje, tlakům tohoto druhu je vystaveno současné dítě. Pokud edukační prostředí (rodina, škola) nevybaví dítě rozvinutějšími hodnotovými orientacemi, mohou být potřeby vyprovokované reklamou a nabídkou, určujícím diktátem způsobu života.⁷⁵

Dítě je od útlého věku vystaveno nabídce stále nových hraček, her, módních výstřelků. Nebezpečí nátlaku reklamy a konzumního stylu se objevují u dětí a mládeže, která nemá takové možnosti. Může docházet k diskriminaci, přecházející i v šikanu spolužáků, což vyžaduje specifickou výchovnou práci pedagoga.

Myslím si, že konzumní dětství ovlivňuje i kulturní život dítěte, tedy i návštěvu divadelních představení a výběr repertoáru. V dnešní době rodiče s dětmi navštěvují

⁷² VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 55.

⁷³ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 74.

⁷⁴ RICHTER, Luděk. *Co od divadla chcete...?. Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004.

⁷⁵ HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele a rodiče*. Praha: Portál, 2004, s. 67.

častěji kino než divadlo. Způsobeno to může být i tím, že filmy mají větší reklamu. Divadelní představení pro děti většinou žádnou nemá.

5.3. Odraz masmédií na vnímání divadelního představení

Dítě je z domácího prostředí přesyceno vzrůstajícím vlivem masmédií, působící a ovlivňující dětskou pozornost. Následkem moderní doby je mizivá míra soustředění, trpělivosti a schopnosti vnímat. Televizní pohádky či pořady, mnohdy slouží jako zvuková či obrazná kulisa, což vede k nepozornému sledování děje a úniku souvislostí. Dítě potřebuje být v ději probuzeno něčím nápadným, co opět přiláká jeho pozornost. Vhodným způsobem fungují reklamy, které si dítě snadno až detailně zapamatuje. Divadelní představení nemá napodobovat televizní dokonalosti, neboť divadlo a film má odlišné prostředky.⁷⁶

Televizní divák je navyklý na klipové vnímání, u divadla je tomu naopak. Divadlo klene časové a příčinné vazby a souvislosti. Zatímco u televize uniklá situace nenarušuje pochopení, neboť neklene žádný souvislý smysl podmiňující porozumění.⁷⁷

Divadlo buď vtáhne do příběhu, který si dítě může na vlastní kůži odžít, nebo ukazuje, jak lze svět zajímavě ztvárnit. Obě funkce divadla jsou důležité a masmédiím nenahraditelné. Prostředí, kontakt s herci a další divadelní složky dávají dítěti možnost nejen děj vnímat, ale i prožívat, což je z mého hlediska to nejdůležitější.

Spojitosť divadla s televizí dětem uniká. Děti neznají různé modely divadelního představení, nepřemýšlejí nad tím, zda představení nabízí jinou možnost divadelního výrazu. Dělí divadlo na dvě skupiny podle toho, zda se jim představí herec či loutka. Obliba je u obou typů rovnocenná, od každého typu však očekávají něco jiného.⁷⁸

Děti jsou navyklé spíše na obrazy nežli slova. Z toho plyne, že v divadelním jednání je slovo spíše překážkou. Žádoucím prvkem je akčnost, doprovázená prudkými pohyby. Forma by měla být atraktivní a efektivní, tedy bohatá, barevná a zvuková. Založená na principu kratičkých, rychle se střídajících klipů s nerušícím obsahem. Místo vlastní

⁷⁶ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 74.

⁷⁷ RICHTER, L. *O divadle (nejen) pro děti*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2006, s. 79-81.

⁷⁸ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 66-67.

aktivní projekce do divadelního díla, se objevuje hlasité komentování, pokřikování či jiný vstup do děje. Dalším znakem je familiárnost, kterou nás masové pořady učí, jejímž vlivem děti necítí k ničemu a nikomu úctu, či přirozený respekt. Cítí jen svou vlastní důstojnost, vlastní práva, naslouchají jen samy sobě. Tyto televizní návyky se mnohdy objevují i při sledování divadelního představení, které je založeno na živém kontaktu a bezprostřední komunikaci.

„Dnešní děti jsou zkrátka obrazem doby, která je obklopuje a „výcviku“ jemuž jsou podrobeny televizí, filmem a velkokapacitními divadelními i „divadelními“ produkcemi. Děti jsou takové, jaké jsme si je v rodinách, ve škole, v televizi, filmu a také divadle vychovali.“⁷⁹

⁷⁹ RICHTER, Luděk. Jak se změnily děti aneb o „televizních“ divácích. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001.

6. Mateřská škola a divadlo

V mateřské škole přispívá divadlo k radostnému životu dětí v kolektivu a společným zážitkům. Díky svým zvláštnostem má vliv na vytváření základních etických a společenských návyků. Stává se vhodným prostředkem výchovy při formování osobnosti dítěte předškolního věku. Mateřské školy se snaží začlenit do svého školního vzdělávacího programu návštěvu divadelních představení. Myslím si, že se trend začlenit divadelní představení do programu mateřské školy velmi rozmáhá. Pro dítě už není divadlo neokoukanou zvláštností, mnohdy jde spíše o pravidelně se opakující záležitost. Což určitě není na škodu, přestože to ubírá na atraktivnosti v pojmání divadla.

Oprailová Eva vnímá dnešní dítě jako: „Stále dopředu nasměřované, podřizované snaze připravit se na dobré umístění ve složité dospělosti. Hnacím motorem jeho výchovy je informovanost, úspěch a uplatnění.“⁸⁰ Dynamika života a množství nových atraktivních podnětů oslabuje intenzitu prožívání. Mateřská škola má vylepšit cestu dítěte k dospělosti a to svobodným rozvojem osobnosti a jedinečnosti každého dítěte. Dítě, díky mateřské škole, dříve vstupuje do složitějších sociálních vztahů. K jeho orientaci v nich a k dalšímu rozvoji dětské osobnosti napomáhá nejen mateřská škola i divadlo.

6.1. Úloha pedagoga při výchově divadelního diváka

Pedagog by měl respektovat individualitu dítěte a esteticko-výchovným působením rozvíjet jeho osobnost. Podněcovat jeho obrazotvornost a dávat prostor tvořivosti. Pedagog se neobejde bez citlivého vztahu k dětem, bez znalosti jejich individuálních potřeb a zálib. Měl by vzbudit zájem dítěte před chystanou návštěvou divadelního představení. Zábavnou formou by se dítě mělo dozvědět vše, co mu má umožnit pochopit jevištní dílo. Pedagog by měl zapůsobit na dítě i emotivně a ponechat mu co největší prostor pro jeho aktivitu. Úlohou pedagoga je dětského diváka nejen přivést

⁸⁰ OPRAVILOVÁ, E. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Praha: ARTAMA, 1992, s. 2.

do divadla, připravit a vhodně ho motivovat na představení, sledovat jeho reakce v průběhu představení. Po představení je důležitá reflexe a zhodnocení divadelního představení, neboť dítě se vrací z divadla plné dojmů.

Myslím si, že je vhodné dojmů z představení využít a dále s nimi pracovat. To, co si dítě odžije v přímém kontaktu s divadlem má pro ně mnohem větší význam než pasivní sledování televizních pořadů. Po divadelním představení následuje reflexe z pohledu dítěte. Myslím si, že je důležité učit děti říci vlastní názor a hodnocení. Ze zpětné vazby čerpá jak dítě, tak i pedagog.

7. Pohádka v předškolním věku

Pohádka u dětského publika zaujímá dominantní postavení, neboť nejlépe odpovídá mentalitě, potřebám a zájmům dětí předškolního věku, představuje pro ně důležité psychické podněty, které garantují jejich duševní vývoj. Bez pohádek si nikdo dětství nedokáže představit.

V povědomí lidstva je pohádka považována jako „něco pro děti“. Bylo však doloženo, že pohádka nevznikla jako „něco pro děti“, že je pradávou pamětí lidstva, nepřetržitý proud vyprávění, kde se setkávají reálné i fantastické děje. „V pohádkách je překlenuta propast mezi skutečností a vybájeným světem, takže všechny příhody, o nichž vyprávějí, tvoří sourodý celek a působí stejně účinně, jako příběhy, jež se opravdu mohly stát.“⁸¹

Věkem přetrvávající pohádka má význam nejen výchovný, poznávací, vzdělávací, ale i terapeutický. Za nejdůležitější můžeme považovat to, že nám pohádky předkládají optimistické vidění světa. Za základní funkci pohádek je považováno vnesení smyslu a řádu do dětského, původně nesrozumitelného až chaotického světa, kterému děti v předškolním věku nemohou plně rozumět.

Pohádky mají za úkol sdělovat dětem informace o hodnotách a významech základních mezilidských interakcí. Pohádka v sobě může skrývat ponaučení, musí však jít přes dětský prožitek, teprve tak dítě ponaučení snadno přijme, ať už je řečeno přímo, či si závěr udělá samo.

Děti do čtyř let upřednostňují zjednodušená a kratší vyprávění končící vítězstvím hrdiny, svojí délkou neodpovídá lidová pohádka kouzelná. Děti sympatizují s hrdinou, který má společné nebo blízké vlastnosti. Obtížně oddělují vlastnosti, neumí je klást proti sobě, např. dobrotu spojují s krásou. Po vizuální stránce je pro děti důležitější barva nežli tvar, stříbrná a zlatá barva je ztotožněna s nádherou.

⁸¹ JOSKOVÁ, Z. *Dramatika pro děti*. Benešov: Okresní kulturní středisko, 1988, s. 5.

Nejmenší děti mají problémy s udržení souvislostí v jednoduchém, nečleněném ději. Významnou roli hraje textové ladění, děti nemají rády ponuré texty, znamenají pro ně nudu. Obsahově musí být pohádka pro dětské publikum pochopitelná a vzrušující. Dítě věří ve všemohoucnost slov, proto zde hraje důležitou roli magie a mocnost slova. Dítě předškolního věku neovládá schopnost abstraktního verbálního zobecnění, posuzuje věci na základě smyslů. Rozumí slovu jen ve spojení s konkrétním názorným obsahem, tomu pomáhají srovnání či přirovnání (bílý jako sníh). Vlastnosti postav jsou dány konkrétními skutečnostmi a činy, ne abstraktním pojmenováním.

Dětem je velmi blízká charakteristika pohádkových postav, která je konstruována černobíle. Děti mladšího věku vnímají po jednotlivostech a nejsou schopny se soustředit na rozsáhlý celek. Vyhovující je i ustálenost pohádkových skladeb, projevující se ve stereotypních obratech a rčeních zejména v úvodních a závěrečných slovních spojeních. Nevhodné jsou pohádky, ve kterých jsou jediným aktivním činitelem nadpřirozené síly sloužící pasivnímu hrdinovi. Dětský divák potřebuje v pohádkovém příběhu hrdinu jednajícího s pozitivními morálními vlastnostmi. Děj pohádky se rozvíjí s plynulou samozřejmostí, jedna situace navazuje na druhou. Není divu, že dramaturgie lidové pohádky se stala hlavním proudem v dramaturgii dětského divadla.⁸²

Ztotožňuji se s názorem I. Veltrubské, že je vhodné dětem pohádkového věku předkládat pozitivní scénáře klasické pohádky: „Kde dobro je odměněno a zlo potrestáno, vše se děje ve jménu lásky, je tam zastoupena jak mužská, tak ženská složka a hynou jen obludy a bytosti dostatečně nelidské.“⁸³

Podle Michala Černouška nic na světě nenahradí živé vyprávění, či alespoň předčítání pohádek. Pohádka je především útvar uměleckého slova, složena k vyprávění tak, aby obraznost slova vyvolala skryté obrazy imaginace, která dřímá v dětské psychice.⁸⁴

⁸² JOSKOVÁ, Z. *Dramatika pro děti*. Benešov: Okresní kulturní středisko, 1988, s. 9.

⁸³ VELTRUBSKÁ, I.: *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 65.

⁸⁴ ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990, s. 6.

7.1. Jevištní pohádka

Jevištní pohádka má mít účinný a smysluplný příběh. Obsahuje prostředky umožňující dítěti fascinaci, čímž dochází k plnému vstoupení do příběhu. Objevuje se spoluha neverbálních výrazových prostředků (barva, hudba, pohyb). Vyskytují se realistické detaily, které umožní prolínat realitu s fantazií. Dává možnost identifikace s hrdinou, přehledné oddělení dobra a zla završené vítězstvím dobra. To napomáhá k dokonalému ponoření se do zážitku.⁸⁵

V současnosti však pohádkové hry využívají motivů postav z klasických pohádek k jiným účelům, ustalují se téměř bezkonfliktní jevištní pohádky. V jevištní pohádce se rozmáhá mánie převychovávání. Zaměřující se na špatné vlastnosti, zlozvyky hlavních hrdinů formou nadlehčení, aby je nebylo nutné vyvracet konfliktnějšími a dramatičtějšími způsoby.⁸⁶

V divadle je kladen požadavek délky představení. Jevištní pohádka (její děj, motivy a kompozice) se oproti lidové pohádce nastavuje novými motivy obrazového charakteru (exteriéry, interiéry), charakterizacemi, písněmi či tanečky. To vede k rozměňování a odvádění pozornosti dětského diváka od podstatného, deformaci děje, změně hodnot lidové pohádky. V dětské hře platí zákon neustálého dění, proudící protisměrné aktivity a stupňovaného napětí. Příběh musí být sestaven tak, aby zákonu vyhověl. Klasická či moderní pohádka může poskytnout divadlu nosnou dramatickou situaci a sled událostí, ke kterým by mělo dojít.⁸⁷

„U jevištních pohádek si mnoho tvůrců myslí, že „je možné vše“. Pro mnohé se staly ochrannou známkou pro nekvalitu všeho druhu. Pohádka je naopak jedním z nejzákonitějších žánrů právě díky tomu, že rozehrává hru s archetypálními – jednou provždy danými hodnotami, situacemi aj. Není založena na tom, že se pravidla vyrábějí a porušují za pochodu, podle momentálních potřeb autora.⁸⁸ Divadelní zpracování

⁸⁵ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 56.

⁸⁶ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 35-37.

⁸⁷ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 40.

⁸⁸ RICHTER, L. *Pohádka... ..a divadlo*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2004, s. 60.

upřednostňuje pohádky komické, veselé, často prokládané písničkami, což mnohdy vede k posunu pohádek až na hranici kabaretu.

V jevištních pohádkách nesmí chybět dramatická situace, a ta právě v moderním pojetí pohádkových divadelních verzí chybí, neboť se místo ní objevují dialogy složené z vtípků, šprýmů, hovorů o ničem. Chybí postava, se kterou dítě naváže vnitřní ztotožnění, které vede ke společnému prožívání osudu postavy.⁸⁹

7.1.1. Přednosti a dopady jevištní pohádky na dětského diváka

Jevištní pohádka je pro mnohé děti jedinou příležitostí, jak se setkat s lidovou pohádkou i divadlem. Pohádka by měla vznikat především pro její nezastupitelné umělecké hodnoty v životě člověka, proto je v divadle dětmi vyhledávanou. Za nedocenitelné je považováno autentické osobní setkání s někým, kdo pohádku vypráví loutkou či vlastním tělem.

„Ke slovesné kráse, pohádky vyprávěné či čtené, může divadelní pohádka přidat i zážitek výtvarný, hudební, pohybový a dramaticko-divadelní. Divadlo má tedy lidové pohádce co dát a divadelní pohádka má co dát dětem. Na divadelníky to ovšem klade značnou odpovědnost. Měli by znát a respektovat nejen zákonitosti divadelní, ale i svébytnost dítěte a také zákonitosti lidové pohádky.“⁹⁰

Příběh je dítětem přijat, pokud je dětský divák vtažen do děje, identifikován s hrdinou. Hrdina musí být hlavně lidský, pochopitelný a nesmí být bez chyb. Identifikovaný hrdina musí projít určitým vývojem, něco nového poznat, napravit se, což vede k dětské víře ve vlastní růst a k poučení se z vlastních chyb. K cennostem pohádek patří, že učí dítě bojovat s nepříznivým osudem, ukazuje dobro proti zlu, dává víru a recept na štěstí.⁹¹

Fascinaci u menších dětí napomáhá realističnost provedení. Dítěti se snadněji vstupuje do detaily vykresleného děje, neboť zde nemusí využívat vlastní fantazijní představy. Autor zmiňuje: „Je to důvod, proč děti tak milují detailizované, realisticky ztvárněné

⁸⁹ URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993, s. 38-40.

⁹⁰ RICHTER, L. *Pohádka... ..a divadlo*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2004, s. 90.

⁹¹ VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 42.

scény a kostýmy, proč je tak rády malují, proč samy chtějí hrát kostýmované pohádky a velmi jim záleží na každém detailu.“⁹² Podle mého názoru je v divadelním představení nutné nechat prostor pro dětskou představivost a fantazii.

Na druhou stranu hodně realistická inscenace, nedůsledná v detailech, děti vytrhne z oddání se prožitku a hledání chyb a nepřesností. Dítě pak ztrácí krásné iluze, které jsou zdrojem jeho radosti.

7.1.2. Zapojování dětí z publika do pohádkového děje

Pro děti předškolního a mladšího školního věku je vstoupení do děje hlubokým zážitkem, ať už jde o vstup na jeviště, interakci s hercem, podílení se na ději. To je možné u hraných inscenací, kde je příběh nepodstatný, kde oslovování dětí připomíná jakési zkoušení. Oblíbené je u extrovertních typů, které se rády stávají středem pozornosti. Trpět však mohou děti plaché a neprůbojně. U pohádky magické by neměly být děti zapojovány do děje. Dochází tím k rušení hlubšího prožitku, identifikace s hrdinou, prožívání a oddávání se.⁹³

7.2. Znaky klasické pohádky

Pohádka se vyznačuje jednoduchou fabulí, jasnou polarizací dobra a zla, pochopitelnými zápletkami a jazykovou krásou. Převádí chaoticky nesrozumitelný svět dítěte do srozumitelných obrazů. Autor M. Černoušek za nejdůležitější funkci pohádky považuje strukturování skutečnosti.⁹⁴

Pohádka vyvolává zápas dobra proti zlu, zosobňovaný různými čaroději, d'ábly a dalšími přírodními a temnými silami. Dětského diváka nezasáhne nic tak jako když je hrdina v ohrožení života a hrozí mu, že bude proměněn. Pohádka vytváří konfliktní výchozí situace. Projevuje se na pomezí toho, co je možné či nemožné. Objevuje se animistické stírání hranic mezi živým a neživým člověkem, zvířetem či věcí. Odehrává se v neurčitém čase a na neurčitém místě, čímž udává svou nereálnost. Pohádka má

⁹²VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 43.

⁹³VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994, s. 69.

⁹⁴ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990, s. 7.

modelový charakter, dítěti je předkládán pouze model bez zbytečných detailů (království není nějaké konkrétní ap.). Nejméně pohádka staví na podrobných psychologických motivacích, které jsou typové a nekonkretizují určitého a jedinečného člověka. Zvláštní roli zde hraje nepřímé příbuzenství (macecha-nevlastní děti). Pohádka je považována za dějovou a akční. Objevují se určitá schémata např. trojí opakování, magická čísla, děj se rozvíjí dvěma variantami či třemi stupni. Pohádka má svůj začátek i konec. Pohádky jsou optimistické, musí téměř vždy dobře dopadnout a to kvůli řádu, ne happyendu.⁹⁵

7.3. Žánrové dělení pohádek

Žánr pohádek má své kořeny v pohádce lidové. Původ má v ústní tradici, různorodost je dána individualitou vypravěče a mentální situací (dotvářena např. citovými reakcemi).⁹⁶

Kouzelná – fantastická pohádka se pohybuje v mezních životních situacích (zrození, smrt, okamžik dospívání aj.). Určující je přítomnost kouzel či nadpřirozených bytostí. Děj se odehrává ve světě králů, objevuje se mužský/ženský hrdina. Častým motivem je cesta z normálního světa do světa kouzelného a zpět. (např. Zlatovláska aj.)

Zvířecí pohádka – její příbuznost nacházíme v bajkách, na rozdíl od nich nám neilustrují ponaučení. Příběh vychází z vlastností, které lidé přisuzují zvířatům (chtivý vlk, chamtivý kohoutek aj.). Často je používána groteskní nadsázka a paralela. Mívají jednoduchou fabuli a málo postav (2-3 většinou). Např.: O kohoutkovi a slepičce apod.

Legendární pohádka – vypráví příběh lidí, kteří pochybili a tím podstoupili neuvěřitelné trápení.

Pohádka ze života – dělí se na novelistickou (má blízko k legendární) a žertovnou – svojí nadsázkou má blízko k anekdotám.

Myslím si, že se dítě předškolního věku nejnázve ztotožňuje s pohádkou kouzelnou, která je doplněna oblíbenými kouzly a nadpřirozenem. Dále jsou dětmi oblíbené

⁹⁵ RICHTER, Luděk. Pohádka III aneb není pohádka jako pohádka. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001.

⁹⁶ RICHTER, L. *O divadle (nejen) pro děti*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2006, s. 75.

pohádky zvířecí, ty mají větší oblibu u dětí mladšího věku, neboť mají jednodušší děj a málo postav. Dítě se v nich snadněji orientuje.

7.4. Funkce pohádek v předškolním věku

Zábavná – psychohygienická rekreační funkce – u dětí je zábavnost a estetický prožitek z pohádky nejdůležitější.

Poznávání a upevňování vědomí o řádu světa – má velký význam právě v předškolním věku dítěte, pro něž je svět do značné míry chaotický.

Poznání hodnot (kladů a záporů) – naplňuje a uspokojuje dětskou potřebu po absolutnosti hodnot a určitosti dějů.

Poznání psychosociální – zvládání základních mezilidských vztahů a jejich zákonitostí. Pohádka dítěti pomáhá porozumět životu, být v souladu.

Mravní výchova – dobro je odměněno, zlo potrestáno.

Vytváření a upevňování ideálů – velkým kladem je to, že pohádka nic nevysvětluje, nevnučuje, nedává poučení. Nechává na nás, abychom porozuměli problémům sami.

Identifikace se vzory – promítání se do postavy, které se chce dítě podobat. Ztotožnění se sympatickým hrdinou. Pohádka přispívá k růstu osobnosti, to umožňuje anonymita a celková typová obecnost hrdiny.

Sociální citění – podporují pohádky svými motivy (např. solidarita, pomoc slabým atd.)

Citové prožívání – pohádka rozvíjí citovou vyhraněnost dějových situací.

Estetický prožitek – vychází ze slovesné hodnoty pohádky.

Představivost a fantazie – je nezbytností jakékoliv tvorby. Fantazie osvobozuje od svazujících zákonitostí světa. Obraznost evokuje vlastní domýšlení a přetváření světa.

Jazykový rozvoj – pohádka rozvíjí slovní zásobu dětí, schopnost obrazně se vyjadřovat.

Psychoterapeutická funkce – pohádky ventilují obavy (úzkost, strach). Dávají zlu tvář. Nabízejí odpovědi na zneklidňující záhady, na něž dítě nezná odpověď. Posilují sebedůvěru možnostmi jak překonat svůj strach. Posilují víru v kladný výsledek.⁹⁷

7.5. Odlišnosti pohádky v uměleckých druzích

Převod lidové vyprávěné pohádky do jiných uměleckých druhů může mít mnohá úskalí. Mimetická (vizuální) umění, zejména film, televize, rozhlas a divadlo mají svoje danosti, prostředky, jazyk a z toho vyplývající odlišné potřeby a zákonitosti. Převádějí vyprávění z třetí osoby do jednání konkrétní postavy. Herec dává najevo, že on je danou postavou a důvody k jeho jednání vznikají v tomto okamžiku a jsou podmíněny dané situací. V tom spočívá pocit věrohodnosti a libosti vnímatele.⁹⁸

Vizuální umění musí názorně ukázat konkrétní prostředí a čas, který má být uskutečněn. K rozvinutí děje v účinné podobě potřebují delší čas. Co se míry znakovosti týče, je divadlo i film do jisté míry diferenciovány druh (není jedno divadlo ani jeden film). Rozdílná je u divadla a filmu míra individualizace. Herecké divadlo se hlásí k individualitě charakteru. U divadla masek je individualitou tělo a hlas. U loutkového divadla či loutkového a kresleného filmu je za signál individuality považován lidský hlas. Loutka se hlásí naopak k obecnosti svou předmětnou a typovou objektivností. Vizuální umění kladou v menší či větší míře konkrétní představu ilustrátora či režiséra. Nejméně konkrétní obraz podává divadlo loutkové, realističtější se stalo divadlo herecké.

Smyslově názorné umění musí divákovi ukázat vše, nenechává otevřený prostor pro dětské představy, domýšlení a poznání. Doslovné obrazy jsou atraktivní, zároveň ubírají možnost dosazení si vlastní osobní představy. Hlavním úkolem je sdělit pohádku co nejúčinněji, přitom ponechat prostor pro osobní představy. Nutností je hledat prostředky a postupy, které by vycházely ze zákonitostí mimetických umění, musí však respektovat vlastnosti lidové pohádky a dávat prostor divákově představivosti.⁹⁹

⁹⁷ RICHTER, L. *Pohádka... ..a divadlo*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2004, s. 41-43.

⁹⁸ RICHTER, L. *Pohádka... ..a divadlo*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2004, s. 56.

⁹⁹ RICHTER, L. *Pohádka... ..a divadlo*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2004, s. 58.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

V teoretické části jsem se věnovala problematice divadla a divadelních představení pro děti předškolního věku a vlivu na rozvoj jejich osobnosti.

V praktické části jsem se prostřednictvím výzkumného šetření zabývala porovnáním názorů ze strany rodičů a pedagogických pracovníků v předškolních institucích. Výzkum se týká oblasti vlivu divadelních představení na děti předškolního věku.

V neposlední řadě jsem shromáždila videozáznamy z divadelních představení v divadelním sále i prostorách mateřské školy. Následně jsem je zhodnotila z pohledu dítěte předškolního věku a jeho vnímání. Zaměřila jsem se na vhodnost divadelního představení pro tuto věkovou skupinu a kvalitu dětského zážitku

V poslední části jsem se zabývala metodikou jak pracovat v mateřské škole s divadlem a jak dětem tématiku divadla přiblížit.

1. Popis výzkumných metod

Při výzkumném šetření jsem využila metodu dotazníkového šetření, za pomoci otevřených a uzavřených odpovědí.

Dotazník je jednotný jak pro rodiče předškolních dětí, tak pro pedagogické pracovníky předškolního vzdělávání, aby mohlo dojít k porovnání výpovědí a názorů dvou sociálních skupin. Dotazníky jsem roznesla ve většině případů osobně do mateřských škol, popřípadě využila formu elektronické pošty (e-mail). Rodiče jsem částečně oslovila sama, částečně s pomocí kolegyň a pedagogických pracovníků z mateřských škol, které jsem poprosila o spolupráci.

1.1. Výzkumné otázky

Výzkumných otázek je v dotazníku obsaženo celkem 12. V dotazníku jsem se převážně zaměřila na otázky, zda rodiče a pedagogové navštěvují s dětmi divadelní představení a v jakých časových intervalech. Z toho vyplývala otázka týkající se dostupnosti divadelních představení v místě bydliště. Podle čeho orientují svůj výběr divadelních představení a jaký žánr preferují. Těmito otázkami jsem chtěla zjistit, jak často je divadlo využíváno v rodinném prostředí a při výchovně vzdělávacím programu mateřské školy. Použila jsem otázky uzavřené.

Zajímá mne názor na to, jaký význam připisují návštěvám divadelních představení, v čem nacházejí pozitiva či naopak negativa. Co nejvíce rodiče a pedagogové oceňují na tom, být s dětmi v divadle. Dále jsem chtěla zjistit, zda se rodiče i pedagogové připravují s dětmi na divadelní představení a jakým způsobem. Co následuje po divadelním představení, jestli si s dětmi o představení povídají. Tyto otázky zodpovídali respondenti formou otevřených výpovědí, aby mohli vyjádřit osobní názory, se kterými se ztotožňují.

1.2. Výzkumný vzorek

Výzkum byl prováděn v Českých Budějovicích a jejich okolí. Celkem se na výzkumu podílelo 11 městských mateřských škol z Českých Budějovic a 6 vesnických mateřských škol z blízkého okolí Českých Budějovic.

Oslovila jsem 70 pedagogických pracovníků, z tohoto počtu se mi vrátilo 47 dotazníků. Oslovených rodičů bylo 80, z toho se mi vrátilo 45 dotazníků.

Celkově jsem rozdala 150 dotazníků, z toho se mi jich vrátilo 92. Úspěšnost návratu je tedy 61,3%.

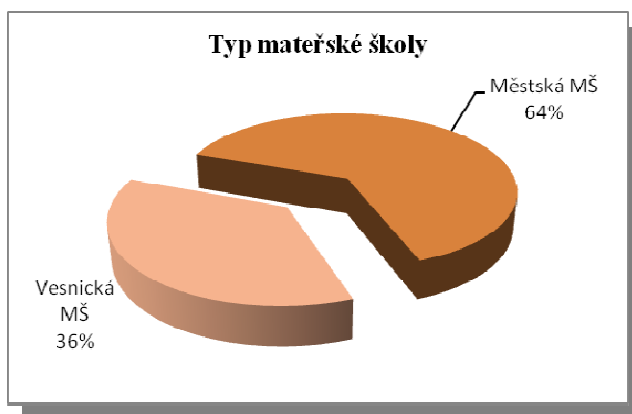
2. Hypotézy k výzkumu

- Lidé z města chodí do divadel častěji. Do divadel chodí častěji děti z městských mateřských škol.
- Pokud mateřská škola cíleně zařazuje do svého programu návštěvu divadelních představení, chodí rodiče s dětmi častěji.
- Děti zhlédnou více představení v rámci činnosti mateřské školy než s rodiči.

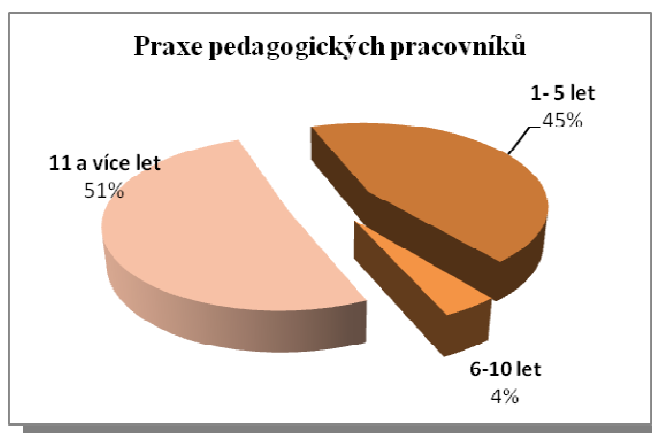
3. Dotazník pro rodiče a učitele mateřských škol

3.1. Vyhodnocení pedagogických pracovníků

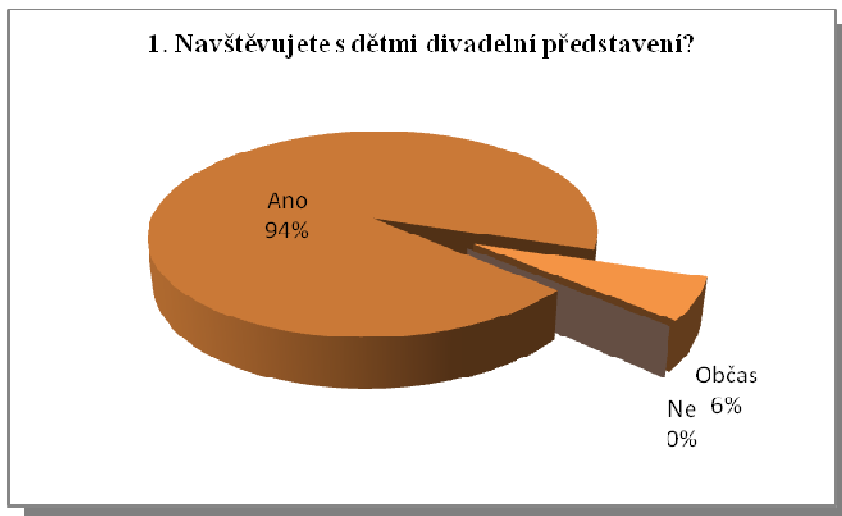
Na dotazníkovém šetření spolupracovalo 47 pedagogických pracovníků celkem z 11 městských mateřských škol a 6 vesnických mateřských škol. V hodnocení převažují názory pedagogů z mateřských škol ve městě České Budějovice, jejichž výpovědí jsem získala 30 z celkového počtu 47 dotazovaných. Zbýlých 17 pedagogů vychází z podmínek vesnických mateřských škol v okolí Českých Budějovic.

Největší zastoupení v dotazníkovém šetření mají pedagogičtí pracovníci s praxí v předškolním zařízení delší než 11 let a to v celkovém počtu 24. Druhou nejvíce početnou skupinu tvoří pedagogové s praxí v předškolním zařízení 1 až 5 let v celkovém počtu 21 dotazovaných. Dva pedagogové mají praxi v předškolním zařízení 6-10 let. Střetávají se zde názory dvou odlišných skupin, a to pedagogů, kteří vykonávají praxi krátkodobě do 5 let a pedagogové s praxí od 11 let výše.

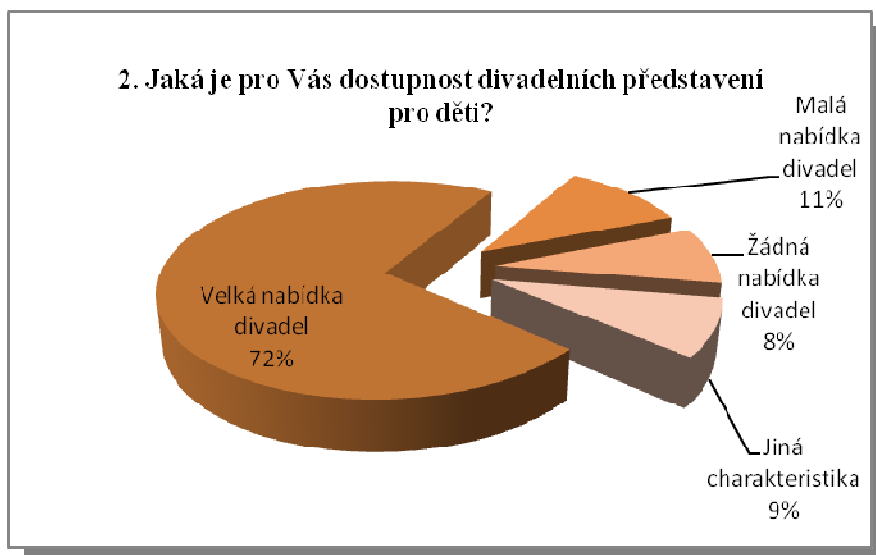
Otázka č. 1

Odpověď „ano“ vyplnilo 44 dotazovaných pedagogických pracovníků. Pouze 3 uvedly odpověď „občas“ – z toho 2 pracují ve vesnické mateřské škole, kde nejsou takové podmínky oproti městu. Odpověď „ne“ neuvedl žádný z respondentů.

To vypovídá o tom, že mateřské školy zařazují do svého vzdělávacího programu kulturní vyžití dětí předškolního věku a s tím spojená divadelní představení. Většina dětí tohoto věku přijde s divadlem do styku alespoň v rámci mateřské školy.

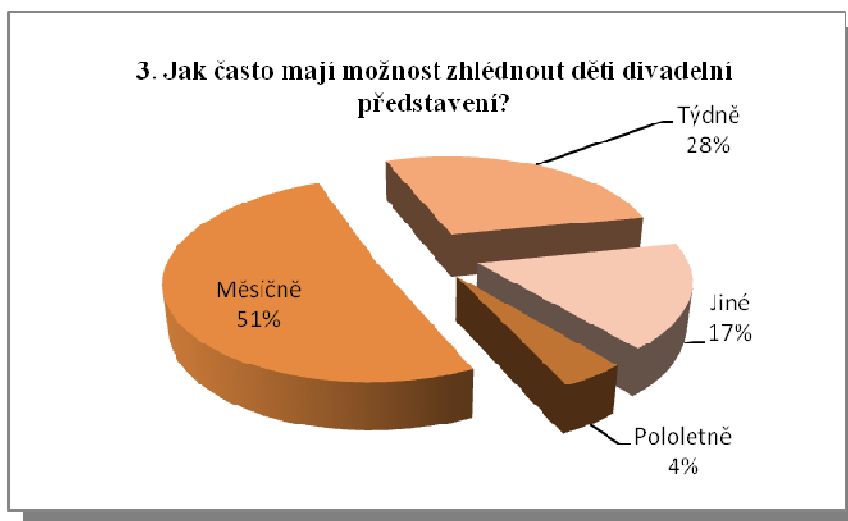
Otázka č. 2

Na první otázku navazovala otázka dostupnosti divadelních představení, která je pro mateřské školy důležitým faktorem v možnosti organizování divadelních představení jak v mateřské škole, tak i mimo ni. Zvláště vesnické školy jsou diskriminovány v možnostech navštěvovat divadelní sály. Odpověď hodnotící „**nabídku jako velkou**“ zvolilo celkem 34 pedagogických pracovníků, tedy více než polovina dotazovaných, z toho 6 pedagogů z vesnických školek. Odpověď hodnotící „**nabídku jako malou**“ uvedlo 5 pedagogických pracovníků, z toho 4 z vesnické mateřské školy. Odpověď hodnotící „**nabídku jako žádnou**“ uvedli 4 respondenti, všichni z vesnických mateřských škol. Odpověď „**jiná charakteristika**“ uvedli taktéž 4 respondenti, z toho 3 z vesnických mateřských škol. Respondenti upřesnili: „Není zde žádné divadlo, dojíždí do mateřské školy, občas dojíždíme my s dětmi do divadla ve městě“.

Z toho se mi potvrdilo, že městské mateřské školy nemají problém pravidelně zařazovat návštěvu divadelních sálů a také to využívají. Vesnické mateřské školy se přes horší a náročnější podmínky snaží městským školám vyrovnat. Divadla alespoň přijíždějí přímo do MŠ.

Otázka č. 3

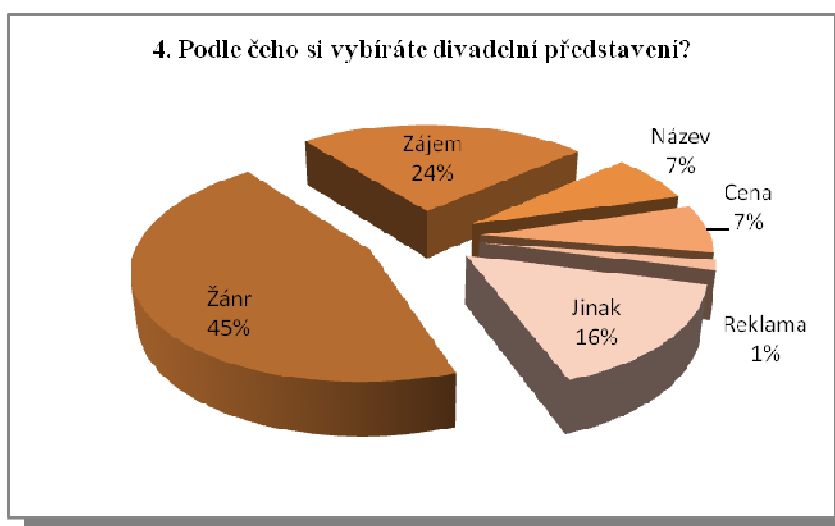

Otázkou č. 3 jsem chtěla zjistit, v jaké časové frekvenci navštěvují mateřské školy s dětmi předškolního věku již zmíněná divadelní představení, popř. v jakých časových intervalech divadla dojíždějí přímo do mateřské školy.

Nejčastější odpovědí byla **odpověď** „**měsíčně**“, kterou uvedlo 24 pedagogů z celkového počtu 47. Z toho 11 pedagogů z vesnických mateřských škol, 13 pedagogických pracovníků z městských mateřských škol. **odpověď** „**týdně**“ zvolilo celkem 13 pedagogických pracovníků, z toho 12 z mateřských škol přímo ve městě. **odpověď** „**jiné**“ uvedlo celkem 8 pedagogů (5 z nich navštěvují divadelní představení 2x do měsíce, 3 dokonce 3x měsíčně). **odpověď** „**pololetně**“ volili pouze 2 pedagogové z vesnických mateřských škol.

Z grafu můžeme zjistit, že mateřské školy zařazují divadelní představení cíleně a v pravidelných intervalech, které jsou poměrně časté. Děti mají možnost se pravidelně s divadlem setkávat, stává se častým zdrojem jejich poznání.

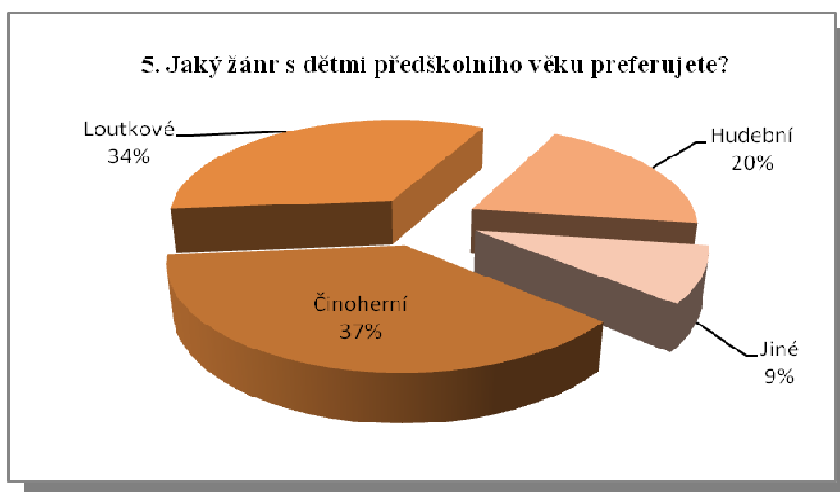
Otázka č. 4

Zde někteří pedagogičtí pracovníci uvedli i více odpovědí. Nejčastěji pedagogy při výběru divadelního představení ovlivňuje „**žánr**“ a to celkem 32 pedagogických pracovníků. Pro 17 pedagogů je důležitý ovlivňující faktor „**zájem**“ dítěte. „**Název**“ a „**cena**“ divadelního představení ovlivňuje shodně celkem 5 pedagogů. „**Reklama**“ je uvedena pouze jednou. Položku „**jinak**“ uvedlo 11 pedagogických pracovníků, které upřesnily, že je ovlivňuje dále: „nabídka kulturních pořadů - 1x, vychází ze školního vzdělávacího programu (svátky, tematika, výročí) – 2x, na základě doporučení, předchozích zkušeností osvědčených souborů- 4x, výběr po poradě s ostatními pedagogy je zmíněn- 4x“.

Velmi mě potěšilo, že mateřské školy téměř neovlivňuje reklama, ale soustředí se zejména na žánr divadelního představení a zájem dětí, což by mělo být prioritní. Vhodné je propojit divadelní představení také se ŠVP, který je součástí mateřské školy a jejího dění.

Otázka č. 5

U otázky č. 5 také pedagogové uváděli mnohdy více odpovědí. Nejčastější odpovědí bylo divadlo „**činoherní**“, které má v oblibě 21 pedagogů. „**Loutkové**“ divadlo uvedlo celkem 19 pedagogických pracovníků. Tyto dva žánry můžeme hodnotit jako nejoblíbenější. „**Hudební představení**“ má v oblibě celkem 11 pedagogických pracovníků. „**Jinou odpověď**“ zvolilo 5 pracovníků, které se shodují: „že ideální je kombinace všech žánrů, jejich střídání, popř. představení kombinované např. činoherní doplněné loutkami“.

Otázka č. 6

V otázce č. 6 měli pedagogické pracovníce možnost otevřených výpovědí. Vzhledem k tomu, že se některé výpovědi shodovaly, uspořádala jsem je kvůli přehlednosti do tabulky. Výpovědi jsem uspořádala dle stejného významu. Pedagogové se shodují, že divadelní představení má pro děti předškolního věku velký význam.

Tabulka č. 1

6. Jaký význam připisujete návštěvám divadelního představení?	Počet
1. Kulturní a společenský význam pro dítě	11
2. Seznámení se se zásadami slušného chování ve společnosti	11
3. Společný kulturní prožitek, zážitek kolektivu	10
4. Získávání - nových podnětů, znalostí, situací, zkušeností	9
5. Zábava, relaxace - odpočinek	5
6. Přímý kontakt s hercem, aktivizace dětí během představení	5
7. Rozvoj fantazie, představivosti jedince	5
8. Podpora duševních aktivit - pocit naplnění, uvolnění, odbourání studu	4
9. Rozvoj soustředěnosti, pozornosti	4
10. Seznámení se s divadelním prostředím	3
11. Rozvoj komunikace	3
12. Plynoucí ponaučení z pohádek	2
13. Obohacení, doplnění výchovného program	2
14. Kladný vztah k divadlu	2
15. Všeobecný rozvoj dětské osobnosti	1
16. Rozšíření slovní zásoby	1

Odpovědi byli různorodé, přesto se v počtu 11 odpovědí pedagogové shodli **„na kulturním a společenském významu“** divadla pro dítě předškolního věku. Stejný počet pedagogů považuje za důležité **„seznámení se se zásadami slušného chování ve společnosti“**. Celkem 10 výpovědi uvedlo **„společný kulturní zážitek kolektivu a s ním spojený prožitek dítěte“**. Důležitost **„získávání a poznávání nových podnětů, situací, zkušeností a znalostí“** vyzdvihlo 9 výpovědí. Pedagogové se stejným počtem 5 výpovědí uvádějí, že divadlo má pro dítě **„zábavnou funkci, spojenou s relaxací a odpočinkem“**. Dále **„rozdívá fantazii a představivost“** dítěte. Přináší dítěti **„možnost přímého kontaktu s hercem, aktivizuje ho během představení“**. Pouze 1 pedagog zmínil **„rozvoj slovní zásoby a všeobecný rozvoj osobnosti“** dítěte, což mě překvapilo, myslela jsem, že to bude ohodnoceno větším počtem pedagogů.

Otázka č. 7

Otázka č. 7 je vyhodnocena stejným způsobem jako otázka předchozí.

Tabulka č. 2

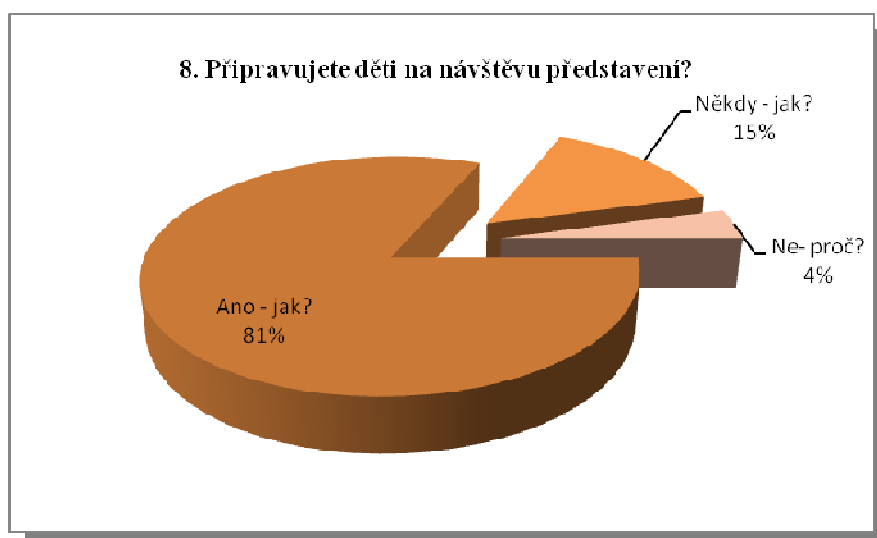
7. V čem nacházíte pozitiva divadelních představení?	Počet
1. Poznávací procesy - paměť, mravní poučení, učení se novým věcem, poznávání prostředí, nových pohádek, příběhů	19
2. Soustředěnost, pozornost	15
3. Rozvoj řečových dovedností, rozšiřování slovní zásoby, komunikace, správné vyjadřování	13
4. Zážitek (přímý), prožitek dítěte	9
5. Rozvoj fantazie, představivosti, kreativity	9
6. Sociální charakter - vzory chování, jednání, pravidla společenského chování	7
7. Rozvoj estetického vnímání, smysl pro estetičnost	6
8. Bezprostřední kontakt s hercem, loutkami - aktivní účast dětí	5
9. Kulturní vzdělávání dětí	5
10. Klady a zápory pohádkových postav, co je dobro x zlo	5
11. Porozumět humoru, zábavě	3
12. Emoční vývoj - probouzení pozitivních emocí, tlumení emocí, odbourání strachu	3
13. Poznávání jiných forem (literatura, hudba), jiný druh umění	3
14. Sociální rozvoj dítěte – setkávání se s heterogenní skupinou, kamarády, cizími lidmi	1
15. Pedagog nevytváří program pro děti (řízená činnost)	1
16. Hudební cítění – rozvoj	1

Pozitiva nacházejí pedagogové celkem v 19 případech v „**rozvoji poznávacích procesů**“, kde zmiňují posilování paměti dítěte, učení se novým věcem, získávání mravního poučení, seznamování se s novými pohádkami, příběhy, poznávání pro děti nového prostředí. Na druhém místě s 15 odpověďmi uvedli pedagogové „**rozvoj soustředěnosti a pozornosti**“ dětí. Celkem 13 výpovědí se shodlo na „**rozvoji řečových dovedností**“, kde uvedlo rozšiřování slovní zásoby, správné vyjadřování, rozvoj komunikace (verbální, neverbální). „**Zážitek**“ z divadelního představení a „**prožitek**“, který si dítě odnáší, zmiňuje 9 pedagogických pracovníků, stejně jako „**fantazijní rozvoj a představivost**“ dítěte. Na poslední příčce tabulky s 1 odpovědí se

umístil rozvoj „hudebního cítění“, „sociální rozvoj“ dítěte a jeho setkávání se s heterogenní skupinou, kamarády, cizími lidmi. Jeden ohlas byl také na to, že je pozitivem, když pedagog „nemusí připravovat řízenou činnost“ dětem.

Otázka č. 8

Odpovědi na otázku č. 8 jsem zobrazila procentuálně v grafu. Volné odpovědi pedagogů znázornila do tabulky, dle četnosti stejných výpovědí.

Tabulka. č. 3

Odpověď	Ano jak?	Někdy jak?
1. Rozhovory s dětmi - o čem by divadlo mohlo být, vlastní představy	22	1
2. Seznámení s pravidly slušného chování v divadle	13	4
3. Seznámení s názvem divadelního představení	9	1
4. Motivace na představení - vzbudit zájem dítěte	6	2
5. Dramatizace, četba pohádky – pokud je známá, hra	5	
6. Zodpovězení otázek dětí	1	

Tabulka č. 4

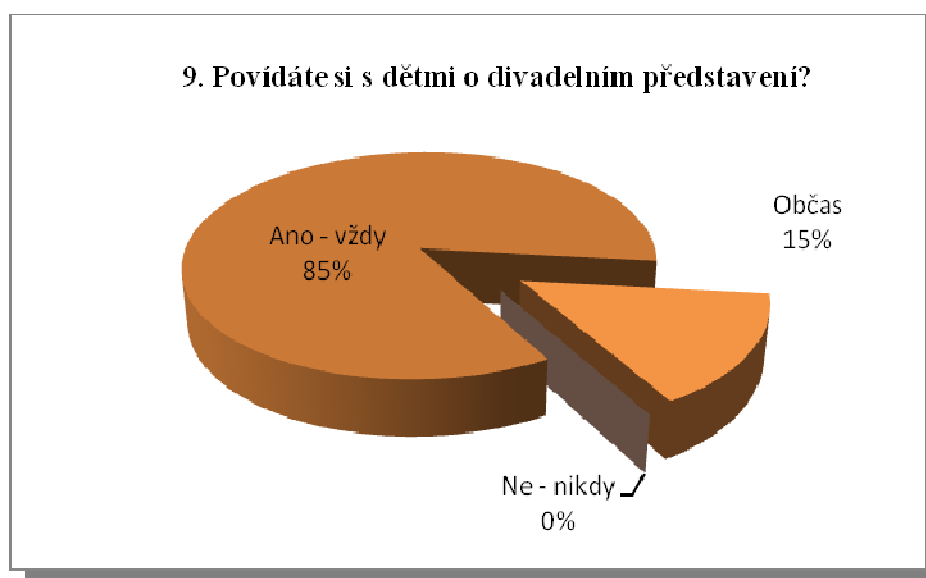
Odpověď	Ne - proč?
1. Překvapení	2
2. Informace od divadelníků	1

Na otázku zda pedagogové připravují děti na divadelní představení, odpověděli v 39 případech „ano“. Celkem 7 pedagogických pracovníků zvolilo odpověď „někdy“ a pouze 2 pedagogové vybrali odpověď „ne – proč“.

Pedagogové, kteří uvedli odpověď „ano“ nebo „někdy“ se na většině odpovědí shodují. Nejčastěji počtem 23 odpovědí pedagogové uvedli, že se připravují na představení „společnými rozhovory“ s dětmi na téma, o čem by představení mohlo být. Rozvíjí se tak dětská „představitost“. Celkem 17 pedagogů zmínilo „seznamování s pravidly slušného chování“ v divadle. Celkem 10 uvádí, že děti seznámí s „názvem“ představení a základními informacemi (žánr, téma). „Motivaci“ před představením zmiňuje 8 pedagogů. Pouhých 5 pedagogů zmiňuje další formy přípravy jako je „dramatizace, četba a hra“. Pouze 1 pedagog odpovídá na otázky, které děti zajímají.

Pedagogové, kteří zvolili odpověď „ne“ uvedli, že jsou děti bez přípravy více překvapené a nabuzené na divadelní zážitek a důležité informace získají od divadelníků.

Otázka č. 9

Odpověď „**ano – vždy**“ uvedlo celkem 40 pedagogických pracovníků. Zbylých 7 pedagogů zvolilo odpověď „**občas**“. Žádný z pedagogů neuvedl odpověď „**ne**“. Určitě nacházím pozitiva na tom, že pedagogové komunikují s dětmi po zhlédnutí představení. Zpětná vazba je v tomto věku velmi důležitá dítě si potřebuje utřídit myšlenky a pocity z představení, ať už jde o negativní či pozitivní reakce.

Otázka č. 10

Otevřené odpovědi na otázku č. 10 jsem zobrazila v tabulce dle četnosti stejných výpovědí pedagogů.

Tabulka č. 5

10. Co následuje po návštěvě divadelního představení?	Počet
1. Rozhovor s dětmi - povídání co se líbilo x nelíbilo, plynoucí ponaučení, rozbor děje	33
2. Výtvarná ilustrace k pohádce - kresba, malba zážitků	26
3. Pobyt venku, vycházka	7
4. Zpětná vazba - sdělení dojmů a pocitů z představení	6
5. Dramatizace pohádky	2
6. Zpěv písní z představení	2
7. Modelování	2
8. Využití divadelního představení pro další práci s dětmi - hra na divadlo	2
9. Žádné činnosti týkající se divadla	1

Celkem 33 pedagogů po představení upřednostňují „**rozhovory s dětmi**“, zjišťováním co se jim líbilo a nelíbilo. Celkem 26 pedagogů po návštěvě upřednostňuje „**výtvarné zpracování**“ představení. „**Pobyt venku**“ uvádí celkem 6 pedagogických pracovníků.

Otázka č. 11

Otevřené odpovědi na otázku č. 11 jsou vyobrazeny v tabulce seřaděny podle stejných výpovědí pedagogických pracovníků.

Tabulka č. 6

11. Co nejvíce oceňujete na tom být s dětmi v divadle?	Počet
1. Seznámení se s divadelním prostředím	13
2. Společný zážitek a prožitek	11
3. Kulturně společenský zážitek	9
4. Radost, nadšení dítěte a další reakce dítěte	7
5. Nové poznatky	5
6. Seznámení s jinými kulturními žánry	4
7. Seznamování se s pohádkami, postavami	3
8. Přímý kontakt s herci - spoluúčast, bezprostřednost	3
9. Respektovat dohodnutá pravidla společenského chování	3
10. Slavnostní atmosféra	3

Pedagogové na divadle nejvíce oceňují „**seznámení se s divadelním prostředím**“ na tom se shodlo celkem 13 odpovědí. Celkem 11 výpověďmi učitel oceňuje „**společný zážitek a prožitek**“ dětí, který jim návštěva divadla přinese. Jako „**kulturně společenský zážitek**“ oceňuje celkem 9 pedagogických pracovníků. Nejmenší počet shodných odpovědí získala „**slavnostní atmosféra**“ divadla, „**respektování dohodnutých pravidel chování**“ dětí, „**přímý kontakt s herci**“ a dětská „**spoluúčast při divadelním představení**“ a „**seznamování s pohádkami**“.

Otázka č. 12

Odpovědi na otázku č. 12 jsem zobrazila procentuálně v grafu, a jejich otevřené odpovědi znázornila do tabulky, dle četnosti stejných výpovědí.

Tabulka č. 7

Odpověď ANO	Počet
1. Nevhodnost představení pro předškolní děti (výrazy, vulgarismy, situace), nezaujetí dítěte hercem, rolí, náročnost soustředění, neodhadnutí situace dramaturgy - vystrašenost dětí	8
2. Náročnost cesty do divadla, doprava na představení, jízda autobusem, větší vzdálenost od centra (doprava MHD)	6
3. Negativem jsou velké sály, děti si to tolik neužijí	1

Celkem 34 pedagogických pracovníků ze 47 dotazovaných uvedlo, že **žádná negativa** na divadelních představeních nenachází. 13 pedagogů zmínilo negativa, která jsem uvedla v tabulce č. 5. Největší problém nachází v „**nevhodnosti divadelních představení**“ pro předškolní děti, zmiňují např. použití vulgarismů, náročnost představení, nezaujetí dětského diváka. Dále zmiňují jako problematické „**náročnost dopravy**“ do divadel (MHD, autobus, chůze pěšky).

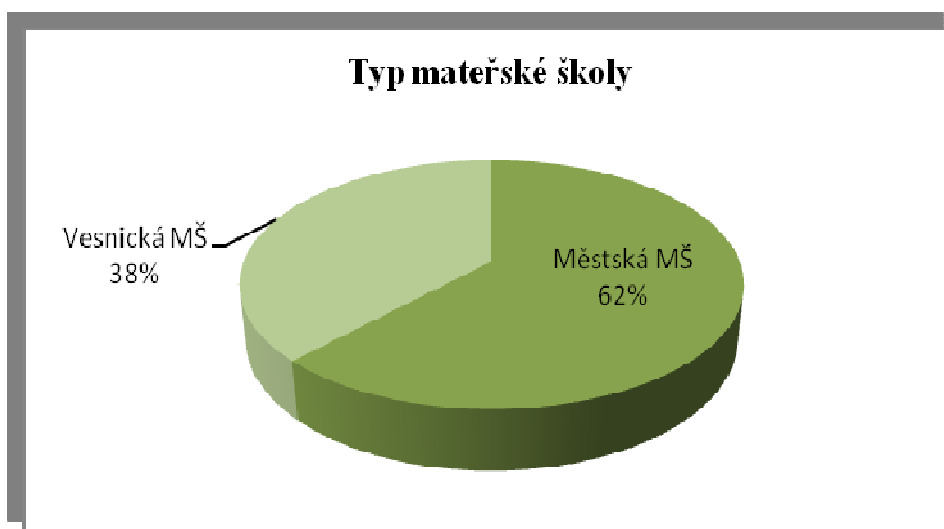
3.2. Shrnutí výzkumného šetření pedagogů

Z vyhodnocení výzkumného šetření zastoupeného pedagogy mateřských škol vyplynulo, že mateřské školy cíleně využívají návštěvy divadelních představení. Pokud nejezdí přímo do divadel, přijíždí divadlo do mateřské školy. Dítě se s divadlem setká díky vzdělávací nabídce mateřské školy, a to v 94%. **„Dostupnost divadelních představení“** považuje 72% pedagogických pracovníků za velkou. Městské mateřské školy mají situaci jednodušší, oproti mateřským školám na vesnici, které musí za divadelním zážitkem do města dojíždět. Z výzkumu lze vyhodnotit, že dítě v 51% pravidelně **„měsíčně“** a v 28% **„týdně“** do divadla zavítá, či je mu zprostředkovan divadelní zážitek v mateřské škole. Pro 79% dětí je to tedy pravidelný kulturní zážitek. Pedagogové dávají při výběru divadelního představení v 45% přednost **„žánru“**, **„zájem“** dítěte uvádí 24% pedagogických pracovníků. Celkem 16% ovlivňuje např. předchozí zkušenost, doporučení druhých aj. Mezi preferované žánry patří z 37% **„činoherní“** a z 34% **„loutkové“** představení. Význam divadelního představení připisují **„kulturnímu a společenskému významu“** pro dítě. Dále **„seznámení se zásadami slušného chování“** v divadle. Uvádí také **„společný kulturní zážitek“** kolektivu a **„poznávání nových podnětů“**. Pozitiva nacházejí nejčastěji v rozvoji **„poznávacích procesů“**, dále se dítě učí **„udržet pozornost a soustředit se“**. Další pozitiva nacházejí v rozvoji **„řečových dovedností“**. Celkem 81% se připravuje s dětmi na představení, nejčastěji **„rozhovory“** o čem by mohlo divadlo být a **„seznamují je s pravidly slušného chování“**. Celkem 85% dotazovaných pedagogů si s dětmi o zhlédnutém divadelním představení povídá. Po představení následuje v 70% případů **„rozhovor“** s dětmi o představení, v 50% případů **„výtvarné zpracování“** divadelního představení.

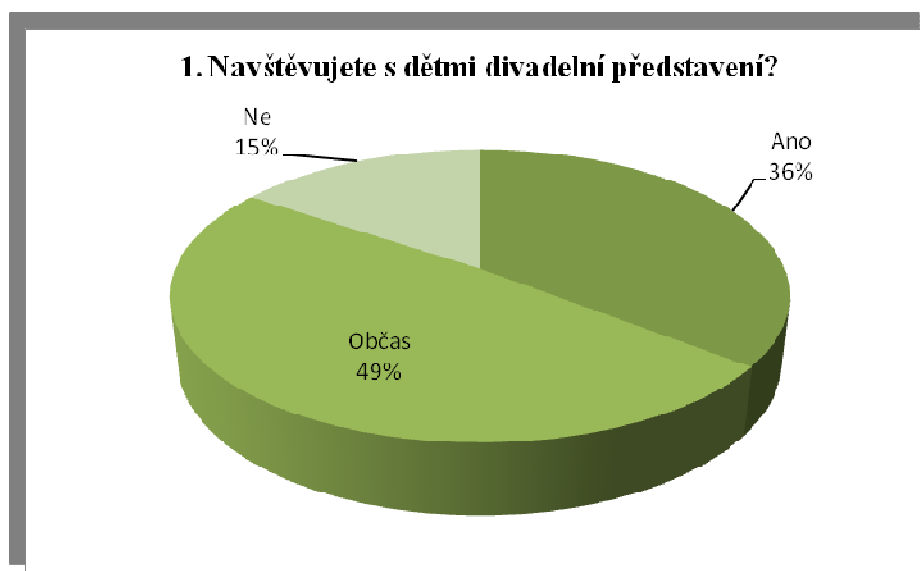
Pedagogové nejvíce oceňují na návštěvě divadla **„seznámení se s divadelním prostředím“** a **„společný kulturní zážitek“**, a to v jiném prostředí než v mateřské škole. Celkem 72% na návštěvě divadelních představení nenachází žádná negativa. Naopak 28% upozorňuje na nekvalitní, pro předškolní děti nevhodná představení.

3.3. Vyhodnocení dotazníkového šetření rodičů

Na dotazníkovém šetření se podílelo celkem 45 rodičů předškolních dětí v Českých Budějovicích a okolí. Otázky dotazníkového šetření vyplňovala ženská populace rodičů předškolních dětí. Dotazníky byly vyplněny 28 rodiči žijícími ve městě České Budějovice a 17 na vesnici.

Otázka č. 1

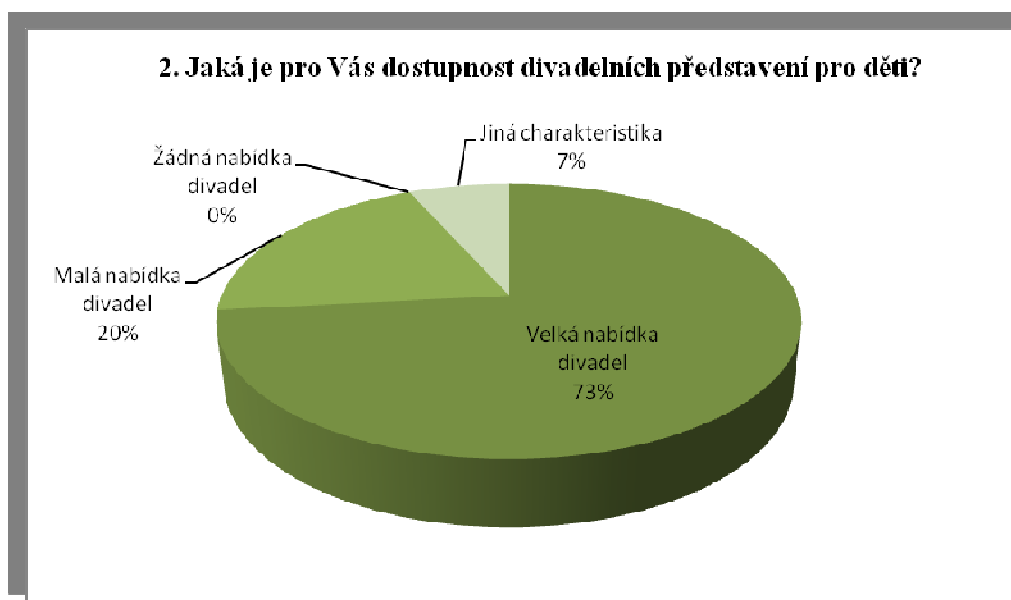

První otázkou jsem zjišťovala míru návštěv divadelních představení předškolními dětmi v doprovodu rodičů. Tuto informaci jsem zjišťovala proto, abych pochopila přístup rodičů k trávení volného času s dětmi právě formou divadla.

Na otázku „ano“ odpovědělo 16 rodičů. Největší zastoupení měla odpověď „někdy“ a to v zastoupení 22 rodiči. Odpověď „ne“ zvolilo 7 rodičů, z toho 2 uvedli, že divadlo zatím nenavštěvují, neboť si myslí, že je na to dítě malé (2 a 3 leté dítě). Rodiče návštěvu divadla chtějí zařadit ve starším věku, až si budou myslet, že je na to dítě připravené. Pouze rodiče 5 dětí nenavštěvují divadelní představení vůbec.

Z těchto hodnot jsem získala informace, že rodiče znají a využívají návštěvy divadelních představení jakožto možnost trávení volného času se svým dítětem. Ve většině případů dítě do divadla s rodiči zavítá a s prostředím divadla se seznámí.

Otázka č. 2

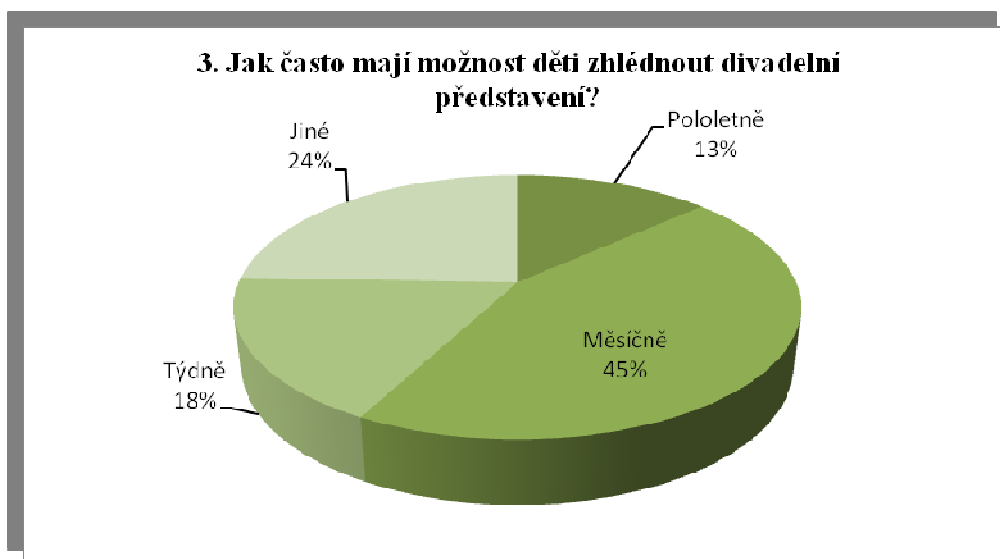
Na první otázku navazovala otázka dostupnosti divadelních představení, neboť si myslím, že dostupnost velmi ovlivňuje návštěvnost a způsob trávení volného času. Rodiny se mnohdy orientují na to, jaké možnosti jim jejich nejbližší okolí poskytuje. Návštěva divadelních představení není výjimkou. Rozhodně jednodušší pozici mají rodiny z větších měst, kam můžeme zařadit i město České Budějovice. Naopak rodiny z okolních vesnic už jsou handicapováni dojížděním, pokud jim toto není umožněno přímo v místě jejich bydliště. Proto mě zajímalo, jak hodnotí situaci rodiče v okolí Českých Budějovic.

Odpověď hodnotící „**nabídku jako velkou**“ uvádí celkem 33 rodičů a to 26 žijících přímo ve městě České Budějovice. Tento názor zastává i 7 rodičů žijících v okolí města.

Odpověď hodnotící „**nabídku jako malou**“, uvedlo celkem 9 rodičů, z toho 2 rodiny z města České Budějovice. Ostatní rodiny žijí v okolních vesnicích Českých Budějovic. Odpověď „**nabídka divadel není žádná**“ nevedl žádný rodič.

Odpověď „**jiná charakteristika místa**“ vybrali 3 rodiče, kteří uvedli: do divadla vyjíždíme do blízkého okolí, nevadí nám cestovat za kulturním zážitkem a nemáme to ani tak daleko. Využíváme možnosti mateřské školy, která dětem organizuje návštěvy divadelních představení, proto nemáme pocit, že by dítě o tolik přicházelo. Poslední rodič uvedl, že do divadla chodí děti se školkou, a to poměrně často. Děti bereme spíše na akce soutěživé a na karnevaly.

Otázka č. 3

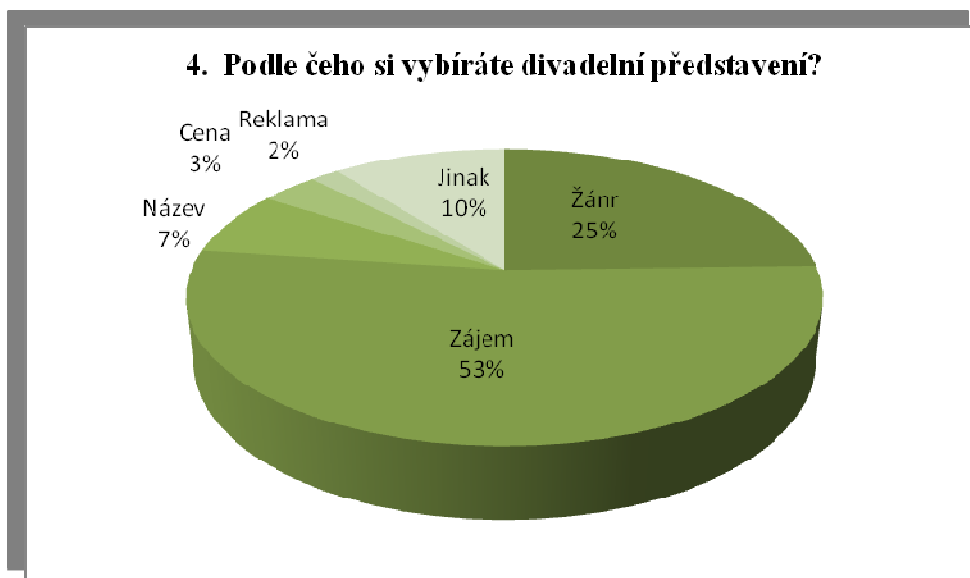

U otázky 3. mě zajímalo, v jaké časové frekvenci rodiče navštěvují s dětmi již zmíněná divadelní představení.

Nejčastěji zvolená byla odpověď „**měsíčně**“, kterou uvedlo 20 rodičů z celkového počtu 45. Z toho 6 rodin bydlí v okolních vesnicích města České Budějovice, 14 rodin žije přímo ve městě.

„**Týdenní**“ návštěvnost divadla zvolilo 8 rodičů, z toho 6 rodičů z města a 2 rodiče z okolních vesnic. „**Pololetně**“ navštěvuje divadlo 6 rodin s dětmi, z toho 4 rodiny žijící na vesnici a 2 rodiny žijící přímo v Českých Budějovicích. Možnost „**jiné**“ upřesnilo celkem 11 rodičů. Rodiče napsali, orientujeme se podle ročního období, v zimě navštěvujeme častěji (i 1x týdně), v létě naopak preferujeme jiné způsoby trávení volného času s dítětem (sport aj.). Dle programu divadel (někdy i 2x měsíčně). Další 2 rodiče uvedli 1x za 2 měsíce a k tomu dítě navštěvuje divadlo s mateřskou školou. Další rodič uvedl, do divadla chodíme s dětmi čtvrtletně dle programu. Dále 3 rodiče uvedli – dítě navštěvuje divadlo téměř týdně díky mateřské škole. Jeden rodič uvádí: „zatím nechodím, máme dvouleté dítě, počkám, až mu budou 3 roky a bude na to více připravené, zatím neudrží pozornost.“ Další 2 rodiče uvedli neurčitě, jdeme do divadla, když je příležitost, jeden z nich upřesnil (tak 4x do roka).

Otázka č. 4

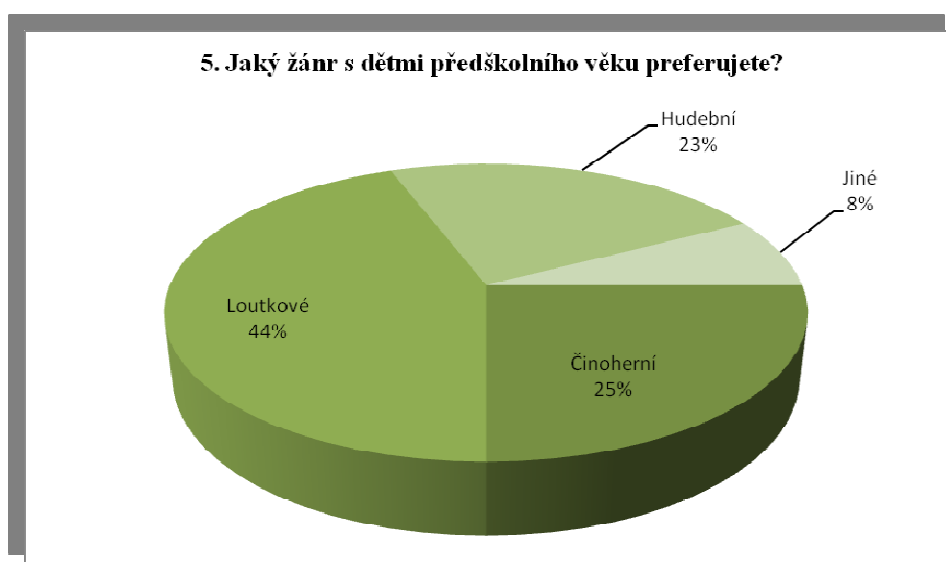

V otázce č. 4 mě zajímalo, podle čeho rodiče vybírají dětem divadelní představení. Zde rodiče zaškrtovali i více odpovědí současně, pokud měli pocit, že je ovlivňuje více faktorů. Chtěla jsem dospět k názoru, jestli se na výběru podílí i dítě a jeho zájmy, přestože jde o dítě předškolního věku. Nebo zda výběr vychází ze strany rodičů a faktory, které je ovlivňují. Byla jsem mile překvapena, že není výběr ponechán jen na rodiči, ale nejvíce z nich naopak do výběru zařazují názor svého potomka a jeho zájmu.

„**Zájem dítěte**“ ovlivňuje při výběru 30 rodičů. Za druhý nejčastější faktor je uváděn „**divadelní žánr**“, který zvolilo 14 rodičů. Odpověď „**jinak**“ zvolilo celkem 6 rodičů, které ovlivňuje nejčastěji čas, nálada, nabídka a lokalita – volili hned 2 rodiče.

Téměř zanedbatelným faktorem se stala „**reklama**“ (1 odpověď), „**cena**“ (2 odpovědi), pouhé 4 odpovědi zaznamenaly „**název**“. Tato položka mě překvapila, myslela jsem, že rodiče spíše než žánr volí název divadelního představení, neboť ten si kdekoli přečtou na vývěškách a buď je zaujme a jdou nebo nezaujme a divadlo nenavštíví. Z toho mi plyne, že se rodiče hlouběji zajímají o to, nač s dětmi do divadla jdou, přemýšlejí, zda to dítě zaujme, ať už podle zájmu či žánru, povídají si s dítětem o výběru.

Otázka č. 5

Odpovědi u 5. otázky mě také velmi překvapily, myslela jsem si, že nejvíce rodiče oceňují činoherní představení, neboť je nejdostupnější a pro dospělého diváka nejbližší. Nejvíce odpovědí získalo „**loutkové představení**“, a to celkem 23. Velmi vyrovnané je „**činoherní představení**“, které upřednostňuje 13 rodičů a „**hudební**“ navštěvující 12 rodin s dětmi.

„**Jinou**“ odpověď volili 4 rodiče, kteří nepreferují ani jeden z výše zmíněných, kombinují všechny druhy. Jeden z nich volí spíš různé akce jako je např. dětský den, karneval atd.

Otázka č. 6

Vzhledem k tomu, že se v některých případech opakovaly výpovědi rodičů, uvádím je dle jejich četnosti vyhodnocené v tabulce.

Tabulka č. 8

Jaký význam přepisujete návštěvám divadelního představení?	Počet
1. Kulturní a společenský význam pro dítě	6
2. Rozvoj vnímání, myšlení, přemýšlení	6
3. Možnost rozšířit si přehled, obzory, nové podněty	6
4. Sociální vývoj (chování v kolektivu, ve společnosti dětí, v divadle)	6
5. Rozvoj fantazie, představivosti	5
6. Zážitek z prožitku, společný prožitek rodiny	4
7. Zábava, relaxace - odpočinek	4
8. Seznámení se s divadelním prostředím, poznat nové prostředí	3
9. Podpora duševních aktivit, duševní rozvoj	2
10. Rozvoj dětské osobnosti	2
11. Soustředěnost	2
12. Rozšíření slovní zásoby	1
13. Plynoucí ponaučení z pohádek, vnímání dobra a zla, zjištění, že některé věci se dějí jen v pohádkách, seznámení se s činohrou	1

Rodiče měli možnost otevřených odpovědí. Shodují se na tom, že divadlo má pro jejich dítě veliký význam, neboť je velmi důležitým zdrojem vývoje dětské osobnosti. Celkem 4 rodiče mi tuto otázku vůbec nezodpověděli.

Jeden z rodičů konstatuje: „Je to lepší než kino, TV pohádky či DVD, jde o setkání s herci tváří v tvář, což jiné médium nedokáže dítěti dát. Také ráda navštěvuji divadla a ráda bych, s tím seznámila i své dítě.“ Další rodič doplňuje: „Dítě by mělo znát i takové věci jako je divadlo, ne být ve styku jen s televizí“. Další maminka uvádí: Příjemné zpestření každodenní rutiny“. Jedna z maminek tříletého chlapce uvádí: „Vzhledem k tomu, že je syn 3 letý, nepřipisuji tomu žádný velký význam, neudrží zatím delší dobu pozornost.“

Otázka č. 7

Otevřené dpovědi na otázku č. 7 jsem znázornila do tabulky, dle četnosti stejných výpovědí.

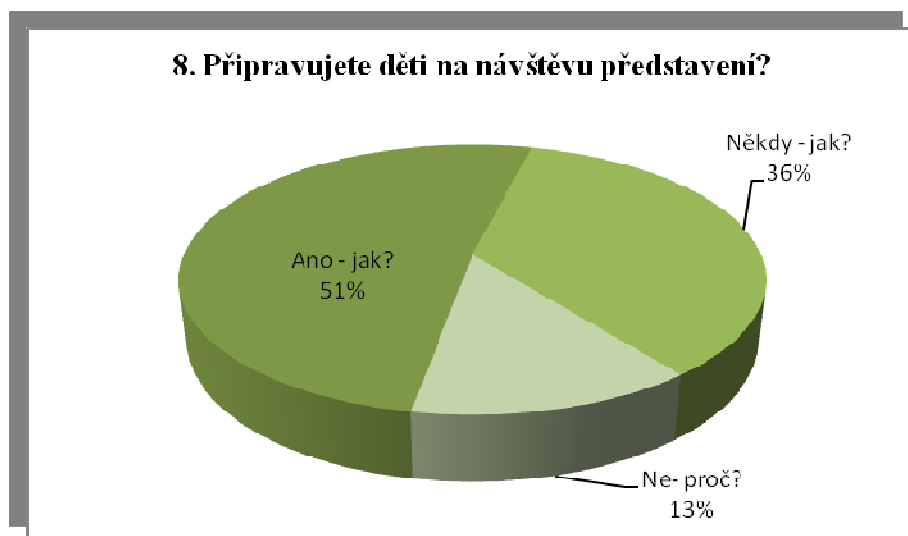
Tabulka č. 9

7. V čem nacházíte pozitiva divadelních představení?	Počet
1. Poznávací procesy - paměť, poučení, učení se novým věcem, chápání děje, poznávání prostředí, nových pohádek	12
2. Rozvoj fantazie, představivosti, kreativity	10
3. Zábava, zážitek (přímý), prožitek	9
4. Bezprostřední kontakt s hercem, loutkami, vtažení do děje, vžit se do rolí, kostýmy	6
5. Příjemné trávení volného času, být spolu - rodina, kamarádi, sociální skupina stejného věku	6
6. Seznámení se s jinou formou díla, porovnání odlišností od filmu, TV, knihy atd.	5
7. Soustředěnost, pozornost, aktivní zapojování dětí	5
8. Rozšíření slovní zásoby, seznámení se spisovnou češtinou, hraní se slovy, rýmování, rozvoj řeči	4
9. Pravidla slušného, společenského chování, správné návyky	4
10. Spontánnost	1
11. Sociální charakter - vzory chování, jednání, utváření charakterů, citových vazeb	1

Pozitiva divadelních představení nacházejí rodiče celkem ve 12 případech v „**rozvoji poznávacích procesů**“, kde zmiňují posilování paměti dítěte, učení se novým věcem, získávání mravního poučení, seznamování se s novými pohádkami, příběhy, poznávání nového prostředí. Na druhém místě s 12 odpověďmi uvedli rodiče „**rozvoj dětské fantazie a představivosti**“. Celkem 9 výpovědí se shodlo na „**dětském prožitku, zážitku**“ z návštěvy divadla. „**Příjemné strávení volného času dítěte s rodiči, popř. s blízkými**“, které si dítě z divadla odnáší, zmiňuje 6 rodičů, stejně jako „**bezprostřední kontakt s hercem, loutkami, vtažení dítěte do děje**“. Na poslední příče tabulky s 1 odpovědí se umístil rozvoj „**spontánnosti**“, „**sociální rozvoj**“, získávání správných vzorů chování, jednání, utváření charakterů a citových vazeb.

Otázka č. 8

Odpovědi rodičů na otázku č. 8 jsem zobrazila procentuálně v grafu, a jejich volné odpovědi znázornila do tabulky, dle četnosti stejných výpovědí.

Tabulka č. 10

Odpověď	Ano - jak?	Někdy - jak?
1. Povídání o čem by divadlo mohlo být, seznámení s obsahem, tématem	15	13
2. Motivace na představení - vzbudit zájem dítěte	10	3
3. Seznámení s pravidly slušného chování v divadle	5	1
4. Název divadelního představení	4	0
5. Slušné oblečení	2	2
6. Upozorním na úskalí (strach)	0	1
7. Malování obrázků hercům	0	1

Tabulka č. 11

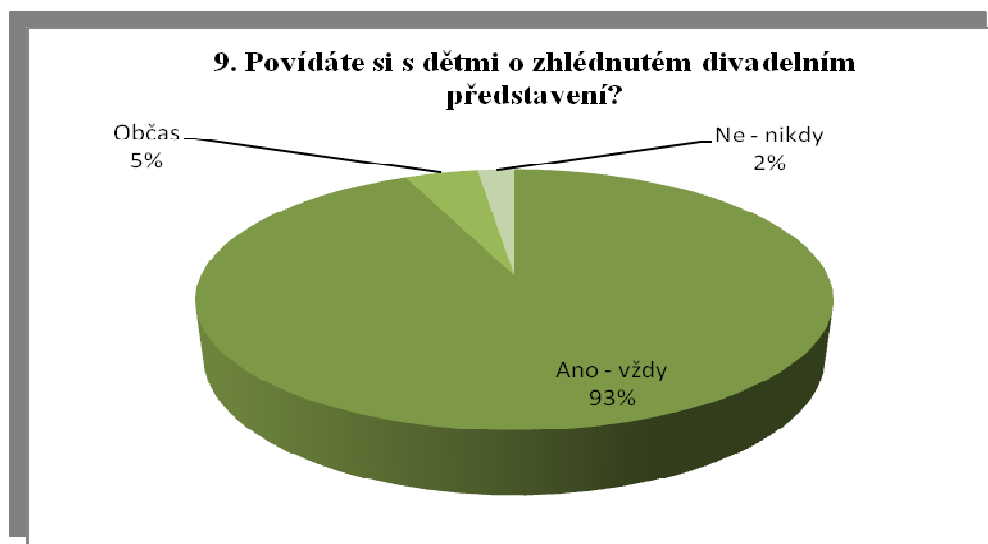
Odpověď	Ne - proč?
1. Překvapení	2
2. Příprava v MŠ	2
3. Dítě si vybírá samo	1

Na otázku zda se rodiče s dětmi připravují na divadelní představení, odpověděli v 23 případech „ano“. Celkem 16 rodičů zvolilo odpověď „někdy“ a 6 vybralo odpověď „ne – proč“.

Rodiče, kteří uvedli odpověď „ano“ nebo „někdy“ se na většině odpovědí shodují. Nejvyšší počet, celkem 28 odpovědí, rodiče uvedli, že se připravují na představení „společnými rozhovory“ na téma, o čem by představení mohlo být. Celkem 13 rodičů zmínilo „motivaci“ jako prostředek k nabuzení zájmu dítěte a těšení se na divadlo. Celkem 6 rodičů za důležité při přípravě do divadla považuje „seznamování s pravidly slušného chování“. Celkem 4 uvádí, že děti seznámí s „názvem“ představení, stejný počet jako přípravu uvádí „slušné oblečení“. Pouhý 1 rodič zmiňuje další formy přípravy jako je „kresba obrázků hercům“ a „upozorňují na úskalí“, aby odbourali strach dítěte.

Celkem 4 rodiče, kteří zvolili odpověď „ne“ uvedli, že jsou děti bez přípravy více překvapené a natěšené na divadelní zážitek. Přípravu na divadlo nechávají na mateřské škole. Dítě si vybírá představení samo, proto není důvod je na divadlo připravovat.

Otázka č. 9

Celkem 42 rodičů zvolilo odpověď „ano“, 2 rodiče uvedli odpověď „občas“, pouze 1 z nich zmínil „ne“. Jde vidět, že rodiče divadelní představení svým dětem nenabízejí jen proto, aby měli nějakou náplň volného času. Po skončení představení se s dětmi společným rozhovorem představení věnují. Umocňují v dítěti získaný společný zážitek.

Otázka č. 10

Otázka č. 10 je opět vyhodnocena v tabulkovém provedení, aby byly opakující výpovědi přehledné.

Tabulka č. 12

10. Co následuje po návštěvě divadelního představení?	Počet
1. Vyprávění děje - co se líbilo x nelíbilo, ponaučení, rozbor děje	21
2. Občerstvení - zmrzlina, oběd	12
3. Vyprávění pocitů, dojmů z představení	6
4. Odchod domů	6
5. Procházka, vycházka, pobyt na hřišti	5
6. Dobrá nálada, radost, nadšení z prožití něčeho příjemného	3
7. Výtvarné vyjádření zážitku - kresba, malba	2
8. Zjištění, zda chce dítě vidět další divadelní představení	2
9. Nákup upomínkového předmětu (např. CD s písněmi aj.), jeho využití doma	1
10. Spánek dítěte v autě na zpáteční cestě domů - silný zážitek pro dítě, poté vyprávění	1
11. Hodnocení hereckých, pěveckých výkonů, výtvarné zpracování scény a kostýmů, použití hudby	1
12. Zodpovězení otázek dítěti - pochopení představení	1
13. Ještě jsme tam nebyli - dcerka je malá	1

Zajímalo mě, jak tráví rodiče s dětmi čas po odchodu z divadla. Jestli se po skončení věnují divadelnímu představení, kterého se zúčastnili. Celkem 21 rodičů se shodlo na tom, že s dětmi „**společnými rozhovory**“ probírají a rozebírají dané představení. Zjišťují, co se dětem líbilo a nelíbilo, jestli si z divadla dítě odneslo ponaučení. Celkem 12 rodičů uvádí „**společné občerstvení**“ – návštěvu cukrárny, společný oběd. Celkem 6 rodičů si s dětmi vypráví „**pocity a dojmy**“ z představení, naopak stejný počet uvádí „**odchod domů**“. To koresponduje s vyhodnocením předchozí otázky. Z tabulky vychází, že kromě 6 rodičů, kteří volí odchod domů, se ostatní nějakým způsobem společnému divadelnímu zážitku věnují, ať už jde o rozhovory, odpovědi na otázky, vyprávění dojmů nebo výtvarným vyjádřením. Rodiče berou divadlo jako ozvláštnění všedního dne, proto ho v mnohých případech zakončují sladkou odměnou (např. zmrzlina, cukrárna), či jinou pohybovou aktivitou (společná procházka, hřiště atd.).

Otázka č. 11

Volné odpovědi u otázky č. 11 jsem rozepsala do tabulky, dle četnosti stejných výpovědí.

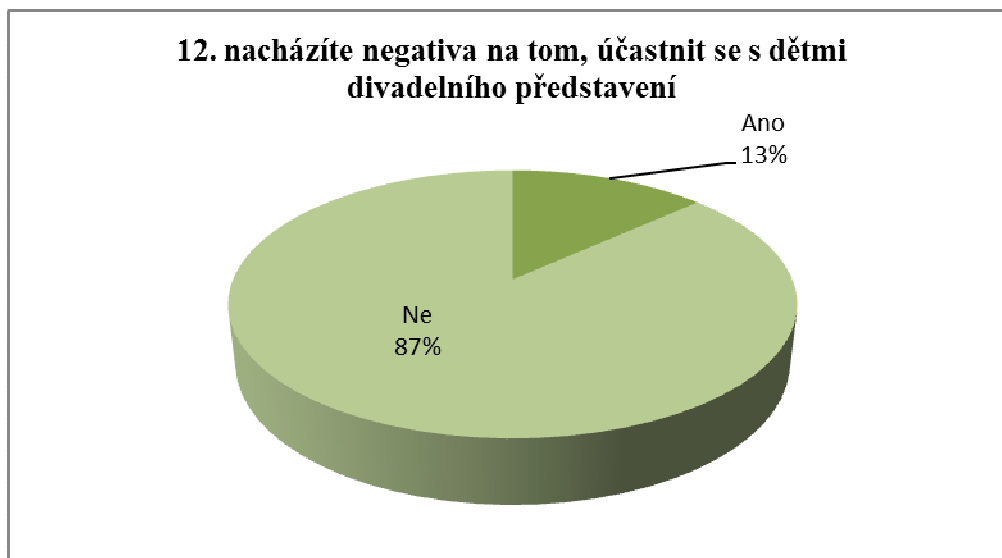
Tabulka č. 13

11. Co nejvíce oceňujete na tom být s dětmi v divadle?	Počet
1. Společně strávený volný čas (jinak než doma)	19
2. Radost, nadšení dítěte	14
3. Vnímání divadla dítětem	7
4. Sdělování - nových zážitků, vjemů, ponaučení	7
5. Kulturně - společenská událost	6
6. Upevnění vztahu s dítětem - společné zážitky	4
7. Pozorování reakcí dítěte - výraz v obličeji, nadšení, zaujetí, prožitek	4
8. Příímý kontakt s herci - spoluúčast, bezprostřednost	2
9. Slavnostní atmosféra	2
10. Rozvoj fantazie a představivosti	1
11. Vtažení do děje, vnímání legrace	1
12. Vrátit se zpátky do svých dětských let	1
13. Kontakt dětí mezi sebou	1
14. Jiné formy sdělování pohádek	1
15. Odreagování se od běžných starostí	1
16. Přímo do divadla s dítětem nechodím, chodí v MŠ	1

Rodiče nejvíce oceňují „**strávený volný čas**“ s dítětem v jiném než domácím prostředí, a to celkem 19 ohlasy. Dále oceňují, když během představení na dětské tváři vidí „**radost a nadšení**“, na tom se shodlo 14 rodičů. „**Vnímání divadla a sdělování nových zážitků**“ kladně hodnotí 7 rodičů. Rodiče, více než vzdělávací hledisko divadelního představení, oceňují emociální stránku dítěte – prožitky, jeho vnímání, prožívání společných zážitků, které upevňují, posilují vztah rodič a dítě.

Otázka č. 12

Volné odpovědi u otázky č. 12 jsem zobrazila do grafu kvůli přehlednosti a rozepsala do tabulky, dle četnosti stejných výpovědí.

Tabulka č. 14

Odpověď ANO	Počet
Finanční náročnost (otáčivé hlediště atd.), vysoké ceny	2
Chování rodičů v divadle - občerstvení během představení, rušení, neposlušnost dětí s rodiči	2
Nekvalitní představení - nudná, bezobsažná, hodně improvizovaná, pro děti nesrozumitelná, děti mají problém pochopit děj	3

Celkem 39 rodičů nenachází žádná negativa. Celkem 6 rodičů uvádí, že problémem jsou **„nekvalitní představení“**, která působí nudně, bezobsažně, pro děti nesrozumitelně. Rodiče zmiňují i **„finanční náročnost“** divadelních představení např. Otáčivé hlediště v Českém Krumlově. Za negativum považují i **„nevhodné chování“** některých rodičů, např. rušení divadelního představení občerstvením, neposlušností dětí aj.

3.4. Shrnutí výzkumného šetření rodičů

Vyhodnocením výzkumného šetření zastoupeného rodiči předškolních dětí vyplynulo, že rodiče návštěvu divadelních představení ve volném čase využívají. Pokud nenavštěvují osobně s dětmi divadelní představení, dítě se s divadlem setká díky vzdělávací nabídce mateřské školy a to v 85%. **„Dostupnost divadelních představení“**, kterou v 73% považují za velkou, návštěvám také napomáhá. Rodiny žijící ve městě mají situaci jednodušší, oproti rodinám na vesnici, které musí za kulturním divadelním zážitkem dojíždět. Z výzkumu lze vyhodnotit, že dítě v 45% pravidelně **„měsíčně“**, v 18% **„týdně“** do divadla zavítá, ať už s rodinou, či alespoň mateřskou školou. Pro 63% dětí je to pravidelný kulturní zážitek. Rodiče vybírají divadelní představení v 53% na základě **„zájmu“** dítěte a v 25% vybírají **„žánr“**. Mezi preferované žánry patří v počtu 44% **„loutkové“** a 25% **„činoherní“** představení. Význam divadelního představení připisují **„kulturnímu a společenskému významu“** pro dítě, rozvoji **„vnímání a myšlení, poznávání nových podnětů a sociální rozvoj“** dítěte. Pozitiva nacházejí nejčastěji v rozvoji **„poznávacích procesů“**. Dále rozvoj **„fantazie, představivosti“** a také **„prožitek, zážitek“** dítěte získaný z divadla. Celkem 51% se připravuje s dětmi na představení. Celkem 83% dotazovaných rodičů si s dětmi o zhlédnutém divadelním představení povídá. Po představení následuje v 47% případů **„rozhovor“** s dítětem o představení, ve 27% případech **„sladká odměna“** v cukrárně atd.

Rodiče nejvíce oceňují na návštěvě divadla **„společně strávený volný čas“**, a to v jiném než domácím prostředí. Dále vnímají **„radost a nadšení“** svého potomka. Celkem 87% na návštěvě divadelních představení nenachází žádná negativa. Pouhých 13% upozorňuje na vysoké ceny, nevhodné chování rodičů a dětí.

4. Shrnutí výzkumného šetření

Po porovnání obou výzkumů jsem zjistila, že mateřské školy se snaží cíleně zařazovat do svého školního vzdělávacího programu návštěvu divadelních představení. Rodiče program divadla do svého volného času s dítětem zařazují také, i když se někteří spoléhají v tomto ohledu na mateřskou školu. Přesto se snaží minimálně jednou do měsíce dítěti tento zážitek nějakým způsobem zprostředkovat. Obě dotazované skupiny se ve většině případů shodují, že je ve městě České Budějovice **„nabídka divadel velká“**. Rodiče upřednostňují ve výběru **„zájem dítěte“**, zatímco pedagogové připisují větší důležitost **„žánru divadla“**. Pedagogové upřednostňují divadla **„činoherní“**, zatímco rodiče dávají přednost spíše **„loutkovému představení“**.

Shodně rodiče i pedagogové oceňují na návštěvě divadelního představení **„společně strávený čas“** v jiném prostředí než je dítě zvyklé. Shodují se také na významu divadla, který připisují **„kulturnímu a společenskému významu“**. Obě hodnotící skupiny připisují divadlu shodná pozitiva jako je rozvoj **„poznávacích procesů“**, rozvoj **„fantazie, představivosti“** a také **„prožitek, zážitek“** a další. Rodiče i pedagogové si s dětmi ve většině případů po představení povídají. Celkem 72% pedagogických pracovníků a 87% rodičů nenachází žádná negativa na návštěvě divadelních představení, zbytek rodičů se shodl na nekvalitě divadelních představení.

5. Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1 se mi potvrdila.

Lidé z města mají lepší podmínky pro navštěvování divadelních představení než rodiny z vesnice. 10 rodičů z města uvedlo odpověď „ano“ navštěvujeme divadelní představení z celkových 16 rodičů. Celkem 14 rodičů z města uvedlo „někdy“ z celkového počtu 22 rodičů. Pouze 2 rodiče z města ze 7 „nechodí“ s dětmi do divadla.

Hypotéza č. 2 se mi nepotvrdila

Z výpovědí rodičů jsem zjistila, že se rodiče odvolávají na to, že dítě navštěvuje divadlo s mateřskou školou, proto s ním nemusí chodit do divadla tak často nebo vůbec. Mateřská škola je neovlivňuje v častějších návštěvách divadla, spíše je vede k pasivitě. K přesvědčení, že dětem je stejný zážitek dán mateřskou školou, tedy není nezbytné, aby docházelo do divadla s rodiči. Pokud však rodiče chtějí jít s dítětem do divadla, tak do divadla jdou a nemá na to vliv mateřská škola.

Hypotéza č. 3 se mi potvrdila

Dítě se v mateřské škole v 94% setká s divadlem minimálně 1x do měsíce, téměř v polovině případů i častěji v měsíci. V 6% pedagogové uvedli „někdy“, jde tedy o 100% návštěvnost divadel mateřskou školou. V rodině je účast 85%, z toho 49% vypovídalo, že divadlo navštěvují „občas“.

6. Recenze divadelních představení

6.1. Divadlo Hugo a Fugo

Divadelní představení: Jak zatočit
s bacily

Druh představení – hudební představení (podle podílu složek)

Divadelní představení se uskutečnilo v mateřské škole a zúčastnila se ho heterogenní skupina dětí od 3 do 7 let. V divadelní inscenaci převažuje hudební složka. Seznamuje děti s druhy nemocí a jejich léčení. Divadelníci zaujmají v každém představení stejné role, jde o Klauny Huga a Fuga. Fugo je klaun chytrý, učící Huga základní lidská moudra, která jsou prakticky vysvětlována dětskému publiku. Hugo je naopak klaun hloupý, dělající si ze sebe legraci. Oslovuje se jako „tulpas a nešika“. Divadelní představení neobsahuje pro dítě příběh, který by byl po obsahové stránce zajímavý a poutavý. Snahou je získání znalostních vědomostí, které většinou předškolní děti již mají. Na tomto představení nacházím v mnohém negativa. Herci se snaží zaujmout dětského diváka přemírou komických situací založených na vzájemném pošťuchování. Herečky využívají nevhodné verbální a neverbální prostředky, reagují různými zvuky z úst (jé, jupí, opakované prskání aj.). Pravidelně se opakuje slovní spojení „Klíďo-píďo, hele chlapečku“, což je dětmi kladně hodnoceno. Dalším negativem je použití hudebních nahrávek z repertoáru Dády Patrasové. Z mého pohledu nejde o kvalitní nahrávky. Hudba působí hlasitě, což narušuje poslech. Hudební nahrávky aktivují děti k pohybu.

Herečky komunikují nejen mezi sebou, ale i s dětmi v publiku. Děti s herci komunikují spontánně a bez ostychu. Klauni se snaží pracovat s hlasem a intonací, spíše jde o pitvoření, které zaniká v hlasitých projevech dětí. Závěrem představení herečky zapojují holčičku z publika a zjišťují, jestli si nějaké informace zapamatovala.

Reakce dětí jsou během i po představení kladné. Děti od samého začátku, reagují hlasitým křikem a smíchem na legracky a vtipy klaunů. Herci se s nimi musí vyrovnávat

a děti utišovat. Starší děti vnímají spíše legraci, kterou se klauni snaží dělat, projevují se hlasitým smíchem, poposedáváním občasným šepotem, kdy si sdělují dojmy. Děti se zaujetím sledují dění na jevišti, ti co rozumí vtipu, se smějí. Neobjevují se negativní emoce. Z mého pohledu nejde o kvalitní divadelní soubor. Děti mají rádi legraci a zábavu, proto se jim představení líbí a odchází z něj nadšené. Jediné co si z představení odnášejí, je zábavnost a získané znalosti. Divadlo však nesplňuje estetické a divadelní zvláštnosti dětského divadla.

6.2. Divadlo KOS

Divadelní představení: Poslední loupežník

Druh představení – činoherní bez využití loutek

Ve většině představení vystupují dva herci, kteří ztvárňují všechny role v dané divadelní inscenaci.

Pohádka Poslední loupežník vypráví o loupežnickém synkovi, který donesl domů samé jedničky na vysvědčení. Svoji maminku však nepotěší, neboť se ukáže, že synáček chodil omylem do špatné školy a místo loupění umí pravopis a matematiku. Naučí se Ruprecht, poslední loupežnický synek, rodinnému řemeslu nebo najde způsob jak svoji maminku přesvědčit o tom, že loupit se nemá?

Po obsahové stránce je příběh pro děti poutavý, zajímavý, udržující průběžnou dětskou pozornost. Děti vstupují do děje, napovídají postavám, co mají dělat, jak se zachovat. Uvádí je do děje, pokud mají pocit, že se děj neodvíjí tak, jak by správně měl (např. napovídají Ruprechtovi, že ho maminka hledá atd.). Herci reakce dětí vnímají a reagují na ně, ale snaží se co nejméně vystupovat ze své role. Na vtipné scény děti reagují smíchem, jinak pozorně sledují děj představení. Děti herecké ztvárnění Ruprechta a jeho pohybová akce baví, přijde jim legrační. Pohyby jsou pro děti jasně definované, dětský divák se v nich snadno zorientuje. Herec baví dětské publikum svojí neschopností, strojeností, nekoordinovanými pohyby a neustálým opakováním toho, co má udělat. Snahou je zapojit do děje i dětského diváka. Děti spolupracují s herci při scéně, jak Ruprecht tasí bambitku. Objevuje se i hudební složka, kdy v úvodu divadelní inscenace

Ruprechtova matka zpívá známou píseň „Ach synku“ textově upravenou k ději inscenace. Dětem se pohádka velmi líbila, pamatovaly si její děj i postavy, které v ní vystupovaly. Vzpomněly si i na ponaučení, které z pohádky plyne. Nejvíce se jim líbil Ruprecht, který jim přišel legrační.

Negativa nacházím v délce představení a náročnosti na dětskou pozornost. Děti ke konci představení ztrácejí pozornost, střídají se fáze intenzivní s fázemi úniku k jiným činnostem (poposedávání, povídání mezi sebou, s herci). V inscenaci se objevuje přemíra slov (verbalismus) a komických situací. To se také odráží v tom, že jsou děti ke konci nepozorné.

Vyzdvihla bych práci s hlasem. Herci se snaží zaujmout dětského diváka. Vžít se do svých rolí a působit na diváka přirozeným dojmem tak, aby jim to děti uvěřily a s rolí se sžily. Myslím si, že po obsahové stránce je děj pohádky pro děti poutavý a zajímavý. Objevuje se zde jednání a přemíra akcí i komických situací. Kulisy jsou jednoduché, přesto zajímavé a pro oko diváka přirozené, nepřehlácené. Děti si z divadelního představení odnesly nejen zážitek, ale i poučení do života.

6.3. Divadlo Okýnko

Divadelní představení: O koktavé hejkalce

Druh představení – činoherní

Divadelního představení se účastnily děti smíšeného věku od 3 do 7 let. Děj pohádky vypráví příběh čtyř postav žijících v lese. Víla Strašilka je pomocnicí vrbové babičky, která ji seznamuje se světem rostlin a bylin. K jejím zlovykům patří neustálé toulání se a zapomínání. Hejkalka je lesní strašidlo, které se všeho bojí, což u strašidla není obvyklé. Trápí se také kvůli svému koktání. Víla Julie by jí ráda od koktání pomohla. Pomoci by jí v tom měla vrbová babička se svými bylinkami. Dějovou zápletkou se stává situace, kdy Hejkalka místo čaje na koktání vypije čaj na usínání. Tím se příběh zdramatizuje a musí dojít k nápravě. Herečky se snaží do inscenace vtáhnout dětského diváka nejen komunikací, ale aktivním zapojením, kdy dětem dávají pocit, že bez nich

by to nezvládly. Děti se snaží do děje vložit své myšlenky a nápady tak, aby postavám v inscenaci poradily.

Děj pohádky je nastaven zapojením vybraných dětí do pohádky. Herci do pohádkové inscenace vkládají známou pohádku „O Koblížkovi“. Do rolí zvířat zapojují vybrané děti z publika. Děti se do rolí vžily a komunikovaly s herečkami téměř bez ostychu. Do představení je také včleněna didaktická složka v podobě vysvětlení správného chování v přírodě.

Divadlo je herecké, neobjevují se žádné kouzelné předměty. Myslím si, že příběh není pro děti natolik poutavý a ničím neobvyklý. Hlavní myšlenkou je pomoc kamarádovi v nesnázích. Jednání a akce se objevuje minimálně. Představení je doplněno podružnými detaily, objevuje se mnohomluvnost. Herečky se snaží pracovat s hlasem a používat neverbální výrazové prostředky. Herci s dětmi komunikují, ty jim bez ostychu odpovídají. Děti jsou v klidu, pozorně poslouchají, nepovídají. Vtipu se smějí. Často se ptají dětí, co si myslí a reagují na jejich myšlenky. Divadelní představení je, dle mého názoru, zbytečně nastaveno vložím známé pohádky a zapojením dětí. Objevuje se přirozeně zazpívaná píseň. Doplněno radami o slušném chování, o tom jak se chováme v přírodě, kdo to jsou vandalové. Herci mají velmi pěkně detailně propracované kulisy, které působí opravdově, barevně dokreslují odehrávající se děj.

6.4. Divadlo Zvoneček

Divadelní představení: O veliké řepě

Druh představení – činoherní doplněné loutkami

Divadlo Zvoneček je divadlem pro děti, objíždějící se svým repertoárem mateřské a základní školy. Představení jsou činoherní, doplněné loutkami. Hlavními protagonistkami jsou dvě herečky. Do mateřské školy přijíždí divadélko již několik let, s obměňovaným repertoárem. Snahou divadelního představení je připomenout dětem známou pohádku „O veliké řepě“, odlišným způsobem než ji děti znají.

Na začátku pohádky se objevuje pohádkový hrdina Kašpárek „Nazdárek“, ztvárněný herečkou. V úvodu pohádkového děje hledá Kašpárek semínko řepy, a protože si neví rady, jde se poradit s dědečkem. Dědečkovi se však semínka pomíchala a na pomoc musí přijít babička, ta semínka rozeznává a pojmenovává. Dědeček s Kašpárkem semínko řepy zasadí a čekají, až vyroste. Zde se objevuje didaktická složka pohádkové inscenace. Problém nastává při vytahování řepy. Děti z legrace herečkám radí, že jim drží řepu krtek, či žízala. Děti napovídají, koho mají postavy z pohádky zavolat na pomoc. Každá příchozí loutka je přivolána písní, která se s ní nějakým způsobem pojí (pes - Skákal pes, vnučka – Holka modrooká atd.).

Pozitiva nacházím v přípravě dětí na pohádku. Na úvod představení vystupují herečky v civilním oblečení a komunikují s dětmi o běžných věcech, které zrovna prožívají. Na scénu přichází pohádková babička, se svojí písní: „Jsem pohádková babička“, z košíku pak vytáhne klubičko a nastíní dětem, o čem by pohádka měla být, co mají očekávat, na co se připravit. Snahou je nabudit dětskou zvědavost. Jediným negativem je časté využívání zdvořilých, které jsou mnohdy až přehnané (např. při komunikaci babičky s dětmi „vy moje prdelinky, miláčci, zlatička“). Dětem to přijde legrační a nijak je to neruší. Děti se během představení seznamují se známými lidovými písněmi „Čížečku, čížečku, Šel dědeček do zahrady s motykou, Holka modrooká“, objevují se i pro představení upravené písně např. „Prší, prší, svítí“. Divadlu nechybí humor a vcítění se do dětského diváka a jeho očekávání. Vtipným situacím předškolní dítě rozumí. Velmi se mi líbí, že je divadlo ozvláštněno použitím loutek. Loutky jsou jednoduché, vkusné, mají rozpoznatelnou charakteristiku. Herečky umí pracovat s hlasem a používat výrazové verbální i neverbální prostředky tak, aby dětského diváka zaujaly. Nechybí zde akce a jednání. Využívají známé lidové pohádky, přesto je jejich pojetí odlišné a poutavé. Kulisy divadelního představení jsou ztvárněny esteticky vkusně, propracovaně, aby ladily oku předškolních dětí, ale i dospělých. Zaujmou svojí jednoduchostí, barevností, ale i originalitou. Působí na diváka příjemným dojmem a doplňují sledování děje. Divadelní představení kladně hodnotí i pedagogové.

6.5. Divadlo J. K. Tyl České Budějovice

Divadelní představení: Zapomenutý čert

Druh představení – činoherní

Divadelního představení se zúčastnila heterogenní skupina dětí s rodiči ve věku od 2 do 8 let. Pro předškolní a mladší školní věk to bylo pěkné představení se zajímavým námětem. Pro mladší děti bylo představení dlouhé s přemírou textu. Z publika se občas ozývalo dětské breptání a smích. Herci pracovali s hlasem tak, aby dětského diváka zaujali, používali neverbální výrazové prostředky. Snažili se zaujmout vtipy z moderního světa jako je cestovní pojištění, které chápe pouze dospělé obecnost. Obsahově neobvyklý a poutavý příběh, ve kterém se objevovala akce a jednání. Herci nereagovali na dětské publikum, nevystupovali ze svých rolí. Dialogy podbarvovala hudba, která přidávala na dramatičnosti. Za nevhodné považují nespisovnou hovorovou češtinu a nevhodné nadávky, které by v dětském představení neměly být. Kulisy byly zajímavé, barevné a detailní. Dokreslovaly děj divadelního představení. Kostýmní prvky byly stylové, velmi pěkně propracované, do prostředí příběhu se hodily.

Děj pohádky se odehrával ve vesnici Dalskabáty, která žila klidným životem do chvíle, než se v ní objevil zástupce pekla Ichturiel, který měl ve vesnici nastolit pořádek. V pekle dojde ke zjištění, že se ve vesnici již 10 let pohřešuje čert, který by měl strašit lidi. Scéna odehrávající v pekle, kde se pořádá pekelná rada je podbarvena strašidelnou hudbou tak, aby dotvářela opravdový obraz pekla. Čertice na děti působila ukřičeně, přísně a rozkazovačně. Menší děti na scénu odehrávající se v pekle reagovaly pláčem. Další scéna se odehrávala ve vesnici Dalskabáty. Zde se objevovala kladná postava teta Flajsnerka, vesnická dívka Mančinka, pracovitý a spravedlivý kovář a jeho učedník Honza zamilovaný do Mančinky. Vesnický nemrava Piškitl je pasován do záporné role vesnického donašeče pomluv, který se spolčil s Ichturielem a donášel pomluvy na vesničany. Hovořil nespisovným (vulgárním) jazykem, který se do dětského divadla dle mého názoru nehodí (tetu pasuje na mrchu nepřejícnou aj.). Myslím si však, že nadávky jako je např. mrcha mříž, jsou vzhledem k dětskému publiku nevhodné. Teta

Flajsnerka se odmítla spolčit s čertem, a tak musela opustit vesnici. V lese našla chaloupku, ve které se schovává onen ztracený čert, který už nechce strašit lidi. Podaří se jí čerta polidštit a udělat z něj pracovitého, dobrého člověka. Vyhrocené situace a scény jsou podbarveny vážnou, tajemnou hudbou. Dobře to dopadne i s Mančinkou a Honzou, který nakonec nemusí na vojnu. Ten, kdo je nakonec potrestán, je záškodník Piškytl.

Dětem se nejvíce líbila postava ztraceného čerta, připadal jim legrační. Nejméně si oblíbily čerta Ichтуриela a zápornou postavu Piškytla. Holčičky naopak preferovaly Mančinku a lásku k Honzovi. Dětské publikum nejvíce zaujala dějová situace, když si čert sundával rohy. Strašidelné dětem přišlo peklo, některé děti se bály čertice.

6.6. Divadlo Minor

Divadelní představení: Z knihy džunglí

Divadelní představení – činoherní

Divadelní představení mě velmi překvapilo už svojí nezvyklou scénou. Dětské publikum si posedalo na měkké polštáře, po skupinách do půlkruhu. Každá skupina dětí měla před sebou dřevěné desky, které byly uzpůsobené jako kulisy. Divadelní představení bylo v hodné pro děti od 4 let věku. Sešla se zde skupina dětí od 4 do 7 až 8 let. Délka představení 50 minut, bez přestávek. Vystupuje pět divadelníků, kteří jsou namaskovaní a oblečení v černém, aby příběh nic nerušilo a přirozeně zapadli do jeho děje. Na začátku si divadelníci vyprávějí s dětmi o tom kdo je Mungo, ptají se dětí na jejich názory. Uvádějí je do děje a seznamují s hlavním hrdinou. Úvodem je píseň „O statečném Mungovi jménem RIKI-TIKI-TAVI“. Nejdůležitější scény příběhu mají děti před sebou na deskách, sloužících jako kulisy k příběhu. Ty mají podpořit fantazijní představy dětského diváka.

Příběh pojednával o statečném Mungovi jménem RIKI, kterého odnesla velká voda. Najednou se ocitl sám ztracený ve světě, který pro něj může být velmi nebezpečný. Mungo se setkává postupně se zvířaty žijícími ve volné přírodě (krysa, ptáci, had). K malým ptáčátkům se přibližuje pro ně nebezpečný had. Mungo do této chvíle netuší,

jaké má schopnosti. Udatně bojuje se zákeřným hadem, ptáčata zachrání a hada usmrtí. Krysa Munga varuje, ať si dává pozor na hadí ženu, která pro něj skýtá velké nebezpečí. Naštěstí je Mungo odolný proti smrtícímu jedu a přežije hadí uštknutí.

Divadelní inscenace je založena především na výrazových prostředcích (mimice, gestech, pohybovém ztvárnění herců) a zejména na slovním vyjádření. Herci bezvadně ovládají práci s hlasem, intonaci, často mění tempo řeči. Dítě se sice dívá na herce, ale jeho hlasové vyjádření, pohybové ztvárnění, gesta a mimika ztělesňují dané zvíře, které se na scéně objevuje (např. Mungo, had aj.) Představení zobrazuje děj příběhu, jako kdyby byl čtený z knihy Džunglí. Děj je doplněný světelnými efekty a hrou se stínem. Představení není založené na množství slov. Slovní projev je co nejjednodušší, založený na opakování nejdůležitějších myšlenek. Danou myšlenku vždy zopakují všichni herci, každý z nich však jiným způsobem, odlišným vyjádřením, tempem, rytmem, intonací. Dětský divák si z divadelního představení neodnáší jen znalosti o životě zvířat v džungli, a jejich životních úskalích. Dětský divák si hlavně odnáší zážitek z neopakovatelného představení doplněného světelnými efekty. Děti představení hltaly, v jejich tvářích se střídalo napětí, překvapení, doplněné údivem. Dokázaly udržet pozornost po celou dobu představení. Přestože se představení odehrávalo téměř ve tmě, děti se nebály a neplakaly. V průběhu děje divadelníci nemuseli dětského diváka nijak uklidňovat ani vystupovat ze své role. Vhodně byla zvolena i délka představení. Po obsahové stránce bylo představení velmi zajímavé a neobvyklé. Dětem se nejvíce líbila světelná hra, kdy Mungo honil hada.

6.7. Divadlo Věž

Divadelní představení: Příběh včelích medvídků

Druh divadelního představení – činoherní s loutkami

Věková hranice dětí v divadelním sále byla v rozmezí od 3 do 8 let. Poeticky laděná pohádka plná humoru, dobrodružství a chytlavých písniček z říše hmyzu. Popisuje trampoty dvou čmeláků a jejich přátel. Děti mohou dospět k názoru, že čmeláci mají obdobné starosti jako ony samy. Všechny trable řeší čmeláčí kluci s vtipem a humorem, tak jak by to mělo být i v životě.

V představení vystupovali tři herci, kteří se za pomoci převleků proměňovali do rolí hlavních (Čmelda, Brunda) i vedlejších (Čmelinka, cvrček, čmeláčí maminka, Pučmeloud, Kvapík atd.). Kostýmní prvky byly jednoduché, přesto nápadité a zajímavé. Divadelní kulisy byly skromnější, ale vkusné a vyřešené s estetickým citem. Postavy měly jasně vymezenou charakteristiku. Brunda je považován za chytrého, spolehlivého čmeláka, naopak Čmelda je více do větru, starosti řeší s větším klidem, vtipem a nemá z ničeho strach. Čmelinka je spravedlivá, krásná, chytrá kamarádka, která má ráda oba čmeláky. Pučmeloud společně s pavoukem zastávají záporné role v příběhu. Během vystoupení pavouka byl v hledišti mezi dětmi šum a občas i pláč, který netrval dlouho.

Herci v průběhu představení pracovali za paravánem i s loutkami. Zajímavý, vtipný příběh, výborná práce s hlasem, příjemné vystupování a dramatické ztvárnění herců dokázalo zaujmout dětské publikum. Pozitivní bylo i zapojení dětí do příběhu, kdy Čmelda komunikoval s dětmi i mimo pódium. Děti byly v bezprostředním kontaktu s ním, mohly se ho dotknout. Dětské publikum vydrželo být aktivní po celou dobu představení. Způsobilo to střídání krátkých úseků děje, dětské písně. Děti byly v neustálém napětí, co se bude dít, která postava se v pohádce dále objeví. Vtip a humor čmeláků chápaly nejen ty starší, ale i mladší děti, které měly pusy od ucha k uchu, smáli se i dospělí.

Osobně jsem byla z představení nadšená, byl to pro mne mimořádný zážitek s kvalitní hudbou skladatele Petra Skoumala, pohádkovou scénou a dobrými hereckými výkony. Ocenila bych i poznatky, které si děti z představení odnesly, nejen z říše hmyzu např. jak se z housenky stane krásný motýl a další životní moudra a zkušenosti.

Ohlasy dětí po představení byly pozitivní. Děti si pamatovaly děj, bylo vidět, že si z něj něco odnesly. Holčičky vyzdvihovaly Čmelinku zatímco chlapcům se nejvíce líbil Čmelda s Brumdou. Dětské publikum se zasmálo při scéně, kdy si Brumda roztrhl kalhoty, Čmelda vylekal pavouka, čmeláci ladily housličky. Děti z žádné postavy neměly velký strach. Děti kladně hodnotily písně, které v inscenaci zazněly, většina z nich je znala. Jeden chlapec konec představení emocionálně prožíval a rozplakal se.

7. Metodická část

V metodické části jsem se zaměřila na využití divadla během dne v mateřské škole, nejen ve chvíli návštěvy divadelního představení, ale také jako dlouhodobý projekt mateřské školy. Cílem bylo naučit děti brát divadlo, jako součást jejich her během činností v mateřské škole. Podat dětem základní informace o divadle a pohádkách. Rozvíjet u dětí tvořivost, dětskou fantazii a představivost se schopností improvizace.

Projekt jsem aplikovala v mateřské škole, ve které učím. Nazvala jsem ho „Přijelo k nám divadlo“. Mateřská škola má ve svém vzdělávacím programu cíleně zařazenou návštěvu divadelních představení. Do mateřské školy přijíždějí divadelníci několikrát v měsíci. Pololetně (1x-2x) s dětmi docházíme, dojíždíme do divadelního sálu v Českých Budějovicích a okolí (Jihočeské divadlo, divadelní sál ArtIgy, kulturní klub Horká Vana, divadlo U Kapličky, Týn nad Vltavou – otáčivé hlediště, Hluboká nad Vltavou).

Myslím si, že dlouhodobější projekt na téma: „Přijelo k nám divadlo“ by se v mateřské škole mohl realizovat, neboť divadelní představení jsou součástí našeho školního vzdělávacího programu. Snahou je témata divadelních představení promítat do týdenních celků, prolínat je celým týdnem v mateřské škole.

7.1. Struktura programu - „Přijelo k nám divadlo“

Anotace: Dítě získává pozitivní vztah k divadlu a jeho rozmanitým formám. Seznamuje se základními pojmy: divadlo, herec, režisér, pohádka, loutka, maňásek atd. Návštěva divadelního představení. Pokus o napsání vlastní pohádky, výroba loutek, vlastní divadelní představení.

Cíl: Seznámení se základními pojmy, rozvoj jazykových schopností, rozvoj schopnosti improvizace a tvořivého jednání.

Očekávané výstupy:

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách
- domluvit se slovy i gesty, improvizovat
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj)
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat
- naučit se z paměti krátké texty, (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.)
- sledovat a vyprávět příběh, pohádku
- popsat situaci (skutečnou, podle obrázku)
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, sledovat divadlo
- chápat slovní vtip a humor¹⁰⁰

Věk dětí: 5 až 7 let (předškolní třída)

Organizace: Týdenní projekt byl realizován s celou třídou. Během realizace byly střídány různé formy (učení kooperativní, prožitkové, činnostní) a metody práce s dětmi (individuální, skupinové, kolektivní) tak, aby vše bylo propojené a vyvážené.

První den

Cílem je seznámit děti s pohádkami.

Komunitní kruh na téma – „Jaká je moje nejoblíbenější pohádka (divadelní, TV), pohádková knížka?“.

Motivace – Díváme se do pohádky kouzelným dalekohledem – fantazijní představy dětí o čem by mohla pohádka být. Návrhy dětí na výběr postav, děje, zápletky, kouzelných předmětů atd.

Námětová kresba tuší – zobrazení děje oblíbené pohádky dle dětské fantazie, tvořivosti.

¹⁰⁰ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005

Druhý den

Motivace – prohlížení pohádkových knížek (z domova, popř. MŠ), seznámení ostatních dětí se svojí pohádkou.

Pracovní činnost – výroba loutky – malba pohádkové postavy, vystřížení nalepení na špejli.

Přehlídka loutek – představení loutky dětem, vymýšlení základní charakteristiky postavy (kladná a záporná), výběr jména aj.

Skupinová práce – vymýšlení loutkové pohádky ve skupině dětí.

Třetí den

Ranní hra – Námětová hra na divadlo – možnost využití maňásků, čepiček.

Komunitní kruh – chodíme s rodiči do divadla, na jaké pohádce jsme byli – reprodukce vlastních zážitků, myšlenky, vzpomínek druhým. Naučit se naslouchat.

Skupinová práce – námětová hra „Na spisovatele“ - vytváření společné pohádky, kterou učitelka sepisuje na arch papíru. Četba vymyšlené pohádky, soustředěný poslech dětí.

Čtvrtý den

Vytváření ilustrací k vymyšlené pohádce – rozvoj fantazie, tvořivosti a jemné motoriky. Následná výstava výtvarných děl dětí.

Dramatizace vymyšlené pohádky – přečtení pohádky dětem, připomenutí děje. Proměna dětí do rolí pohádkových postav (hlavní, vedlejší role). Zapojení celého kolektivu dětí.

Pátý den

Seznámení se s názvem divadelního představení, které se uskuteční v mateřské škole.

Motivace – o čem by pohádka mohla být (jaké by v ní mohly hrát postavy).

Společné těšení na divadelní představení a příprava.

Reflexe po zhlédnutém představení – co se dětem líbilo a nelíbilo a proč, postavy kladné x záporné, co nás rozesmálo, plynoucí ponaučení z pohádky aj.

7.2. Reflexe týdenního programu

Týdenní program jsem uskutečnila s homogenní skupinou 28 předškolních dětí. První den se děti v komunitním kruhu seznamovaly s pohádkami. Za pomoci hádanek se snažily rozpoznat nejznámější pohádkové knihy a jejich hrdiny. Poté jsme si s dětmi připomněli, co je pohádka a jaké má znaky (začátek, konec, vystupující postavy, kouzelné předměty, prostředí pohádky atd.). Motivací byl kouzelný dalekohled, kterým se dívaly do pohádky. Předškolní děti si vyzkoušely vymyslet společnou pohádku. Zpočátku byl pro ně problém vymyslet nějaký příběh a spolupracovat při jeho vytváření. Děti se snažily kopírovat pro ně známé pohádky. Vznikla pohádka podobná motivům „Bouda budka“.

Druhý den si děti donesly do mateřské školy své oblíbené knihy, které si během volné hry vzájemně prohlížely. Následně seznamovaly ostatní se svojí oblíbenou knihou, představovaly ji druhým. Následovala výroba loutek. Výběr byl ponechán na dětech, mohlo jít o postavy z pohádky či vymyšlené. Převažovaly postavy princezen a zvířat. Poté si děti ve skupinách vyzkoušely s vyrobenými loutkami zahrát pohádku. Skupiny si vytvořily samy, musely však zapojit do děje všechny postavy. Práce ve skupině dělá dětem problémy, nebylo pro ně lehké vymyslet pohádku. Ukázaly se povahové rozdíly mezi dětmi. Průbojnější děti si prosazovaly své nápady, zatímco méně průbojné se moc nezapojovaly.

Třetí den následovala námětová hra „Na spisovatele“, která děti velmi bavila, nejprve se zdálo být obtížné vymyslet svůj společný příběh.“. Děj pohádky jsem dětem zapisovala na arch papíru. Několik dětí, se zapojilo velmi aktivně a vymýšlely náměty, které neustále rozvíjely. Některé děti spíše naslouchaly, popřípadě něco málo dodaly. Našly se i děti, které se nezapojily. Dalším problémem bylo z více návrhů a myšlenek vybrat jeden a shodnout se na něm. Vznikl velmi pěkný příběh založený na přátelství zvířecích

kamarádů, kteří si dokážou pomoci, poradit a vzájemně spolupracovat. Děti dokázaly pojmenovat hlavní myšlenku příběhu, kterou bylo přátelství. Příběh, na který byly děti velmi hrdé, jsme vyvěsili do šatny na nástěnku, aby si ho mohli přečíst i rodiče.

Stejnou činnost jsem realizovala také v heterogenní třídě dětí 3 až 4letých. Mladší děti vymyslely s mojí pomocí strašidelný příběh, kratší a jednodušší, o dvou strašidlech, kdy jedno strašidlo představuje dobro, druhé zlo. Nakonec je spojí touha po přátelství, a zjištění, že ve dvou je vše snadnější. Strašidlo představující zlo se za pomoci dobra mění v lepší. Také mladší děti našly podněty k příběhu v přátelství. Do vymýšlení se nezapojily všechny děti, děti tříleté spíše naslouchaly. Na příběh, který vymyslely, byly děti velmi hrdé. Při vymýšlení příběhu jsem mladší děti musela více vést a pomáhat jim.

Čtvrtý den jsme si s dětmi připomenuli příběh. Děti měly za úkol nakreslit rudkou a pastelkami ilustrace k pohádkovému příběhu, neboť čtení knihy i sledování divadelního představení je smyslová záležitost nejen poslechová, u divadla také zraková. Vznikly zajímavé ilustrace, z kterých jsme si udělali výstavu. Nakonec si děti vyzkoušely, jaké je to být herci a vymyšlený příběh zdramatizovaly. Úkolem bylo zapojit všechny děti, rozdělit hlavní a vedlejší role. Děti si vyzkoušely zahrát divadlo, což je velmi bavilo.

Pátý den na děti čekalo v mateřské škole divadelní představení. Připomněli jsme si, jak se máme v divadle chovat. Podle názvu pohádky děti odhadovaly, o čem by mohla pohádka být, jaké postavy by v ní mohly vystupovat atd. Díky tomu se děti na představení velmi těšily. Po představení následovala zpětná vazba od dětí.

ZÁVĚR

Cílem teoretické části bylo na základě dostupné odborné literatury zmapovat divadelní teorii a základní pojmy. Zajímala jsem se o divadlo jako takové v porovnání s divadlem pro děti předškolního věku. Zabývala jsem se znaky osobnosti dětí předškolního věku jako diváků divadelních představení. Jakým způsobem ovlivňují divadelní představení děti předškolního věku. Zajímala jsem se o rodinné zázemí dětí doplněné o mateřskou školu. Jaké hodnoty rodina uznává, jakým způsobem vychovává a jaké podněty v divadelní oblasti nabízí. To, co děti v předškolním věku přijímají, se stává důležitým zdrojem pro jejich osobnostní rozvoj. Věnovala jsem se také postavení pohádky v životě dětí předškolního věku.

Cílem praktické části bylo zmapovat názory rodičů a pedagogů na vliv divadla působícího na osobnost dětí předškolního věku. Jaký vztah k divadlu mají pedagogové v mateřské škole v porovnání k názorům rodičů dětí předškolního věku. K dosažení tohoto cíle jsem provedla výzkumné šetření ve vybraných mateřských školách a mezi rodiči. Výsledkem výzkumného šetření je zjištění, že pedagogové a rodiče vnímají divadelní představení jako pozitivní a snaží se dětem divadelní zážitek zprostředkovat.

Druhým cílem praktické části bylo zorientovat se v jednotlivých divadelních představení a poukázat na jejich pozitivní a negativní stránku z hlediska vnímání dětského diváka. Divadelní představení jsou z prostředí divadelního sálu a mateřské školy. Došla jsem ke zjištění, že se divadelní zážitek odlišuje podle toho, kde se divadelní představení koná. Pokud je však divadlo kvalitní, je zážitek pro dítě jedinečný nejen s rodiči, ale i se skupinou vrstevníků v mateřské škole.

Posledním stanoveným cílem bylo vytvoření metodické části, ve které byla ukázka, jak se dá s divadlem a pohádkou pracovat v mateřské škole. Projekt byl aplikován v mateřské škole v Českých Budějovicích. Během projektu se děti seznámily s divadlem, s tím co se musí před divadelním představením uskutečnit (vymyslet příběh, vyrobit ilustrace či kulisy, loutky, zdramatizovat pohádku aj.). Závěrem projektu bylo uskutečnění divadelního představení v mateřské škole. Myslím si, že vytvořený projekt by mohl mít v mateřské škole a při práci s dětmi další využití.

POUŽITÁ LITERATURA

1. AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005.
2. BEČVÁŘOVÁ, I. *Pracovní listy z dramatické výchovy*. Prachatice: SVIS MŠMT, 2004.
3. BLAŽEK, B. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995.
4. CÍLKOVÁ, E., HŘÍBKOVÁ, I. *Děti hrají divadlo*. Praha: Portál, 2005.
5. ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990.
6. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele a rodiče*. Praha: Portál, 2004.
7. HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. Brno: JAMU, 2008.
8. JOSKOVÁ Z., URBANOVÁ, A., ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, J. *Dramatika pro děti, I. díl*. Benešov: Okresní kulturní středisko, 1988.
9. MACHOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007.
10. MERTIN, V., GILLERNOVÁ I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003.
11. MLEJNEK J. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986.
12. OPRAVILOVÁ, E. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Praha: ARTAMA, 1992.
13. RICHTER, L. *O divadle (nejen) pro děti*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2006.
14. RICHTER, L. *Pohádka... ...a divadlo*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2004.
15. RICHTER, L. *Praktická dramaturgie v kostce*. Praha: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, 2003.
16. URBANOVÁ, A. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: ARTAMA, 1993.
17. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008.
18. VELTRUBSKÁ, I. *Dramatika pro děti*. Praha: ARTAMA, 1994.

DALŠÍ INFORMAČNÍ ZDROJE

Články:

1. FOJTÍKOVÁ, Jitka. Využitelnost divadla. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2002.
2. RICHTER, Luděk. Co nabízí divadlo?. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2002.
3. RICHTER, Luděk. Co od divadla chcete...?. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004.
4. RICHTER, Luděk. Jak se přijímá kritika?. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2010.
5. RICHTER, Luděk. Jak se změnila děti aneb o „televizních“ divácích. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001.
6. RICHTER, Luděk. Jak udělat úspěšné divadlo. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004.
7. RICHTER, Luděk. O kriticích, porotcích...a těch, kdo se za ně mají. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001.
8. RICHTER, Luděk. Pohádka III aneb není pohádka jako pohádka. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001.
9. RICHTER, Luděk. Tvoří divadlo i diváci?. *Čtvrtletník DDD*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2003.
10. RICHTER, Luděk. Umění a zábava. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2009.

Internetové zdroje:

1. CHŇOUPKOVÁ, D. *Alternativní divadlo – 8 forem, které možná neznáte.* [online]. [citováno dne 23.4.2012]. Dostupné z: <http://www.zapnimozek.cz/alternativni-divadlo-%E2%80%93-8-forem-ktere-mozna-neznate>
2. NECHVÁTALOVÁ, J. *Alternativní divadlo.* [online]. [citováno dne 27.4.2012]. Dostupné z: <http://www.prolidisnazorem.cz/2011/07/alternativni-divadlo.html>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.: 1 – Dotazník pro rodiče, pedagogické pracovníky mateřských škol

Příloha č.: 2 – Fotogalerie: Týdenní program v MŠ „Přijelo k nám divadlo“

Příloha č.: 3 – DVD 1: Záznamy představení divadel Hugo a Fugo, KOS a Okýnko

Příloha č.: 4 – DVD 2: Záznamy představení divadel Zvoneček a Divadlo J. K. Tyla